

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA

Katedra rozvojových a environmentálních studií

Diplomová práce

2017

Anežka Netočná

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA

Katedra rozvojových a environmentálních studií

Anežka Netočná

**Komparace postavení žen ve vybraných
islámských zemích**

Diplomová práce

Olomouc 2017

Autor práce: **Anežka Netočná**

Vedoucí práce: **Mgr. Pavla Vítová**

Datum obhajoby: **2017**

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá komparací postavení žen v muslimské společnosti Íránu a Saúdské Arábie. Je zde srovnáno jejich postavení, které měly ve 20. a 21. století. Je zde analyzována jejich role v rodinném životě, ve vzdělání a zaměstnání a ženských hnutích a feminismu. Je zde charakterizovaná problematika týkající se zahalování, segregace a jejich status v trestním právu.

Abstract

This thesis analyzes the comparison of the status of women in the Muslim society of Iran and Saudi Arabia. There is a comparison of their status in the 20th and 21st century. Their role in family life, education and employment and women's movements and feminism is analyzed here. There is a problem of veiling, segregation and their status in criminal law.

Klíčová slova

Ženy, postavení, Írán, Saúdská Arábie

Keywords

Women, status, Iran, Saudi Arabia

Prohlášení

- Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
- Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
- Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Olomouci dne 10. května 2017

Anežka Netočná

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala paní Mgr. Pavle Vítové za cenné rady, připomínky a odborné vedení práce. Ráda bych také poděkovala celé své rodině za pomoc a podporu během celého studia.

Obsah

Seznam tabulek.....	1
Seznam použitých zkratk	2
Úvod.....	3
Cíle a metody.....	4
1. Ženy v pramenech islámského práva	6
1.1 Korán	6
1.2 Sunna	9
2. Postavení ženy v islámu.....	11
2.1 Žena v rodinném životě	11
2.2 Oblékání a zahalování muslimských žen.....	12
2.3 Možnosti vzdělání žen	13
2.4 Uplatnění žen na pracovním trhu.....	15
3. Vývoj postavení ženy v Íránu a v Saúdské Arábii.....	17
3.1 Írán	17
3.1.1 Stručná charakteristika Íránu.....	17
3.1.2 Vývoj postavení žen v Íránu.....	19
3.2 Saúdská Arábie	21
3.2.1 Stručná charakteristika Saúdské Arábie.....	21
3.2.2 Vývoj postavení ženy v Saúdské Arábii	22
4. Postavení ženy v íránské společnosti.....	23
4.1 Zahalování a segregace.....	23
4.2 Vzdělání	25
4.3 Zaměstnání.....	27
4.4 Rodinné a dědické právo.....	28
4.5 Trestní právo	32
4.6 Ženská hnutí a feminismus	34

5. Postavení ženy v saúdské společnosti.....	37
5.1 Zahalování a segregace	37
5.2 Vzdělání	39
5.3 Zaměstnání.....	40
5.4 Rodinné a dědické právo.....	44
5.5 Trestní právo	45
5.6 Ženská hnutí a feminismus	47
6. Komparace postavení žen v Íránu a Saúdské Arábii.....	49
6.1 Komparace na základě zkoumaných skutečností.....	49
6.1.1 Zahalování.....	49
6.1.2 Segregace společnosti	49
6.1.3 Vzdělání	50
6.1.4 Zaměstnání	51
6.1.5 Rodinné a dědické právo	52
6.1.6 Trestní právo	53
6.1.7 Ženská hnutí a feminismus.....	54
6.2 Komparace na základě indexů	55
6.2.1 Očekávaná délka života, plodnost a úmrtnost.....	55
6.2.2 Index lidského rozvoje (HDI)	55
6.2.3 Global Gender Gap Index	56
6.2.4 Gender Inequality Index (GII).....	56
6.2.5 Inequality adjusted Human Development Index (IHDI).....	56
6.2.6 Gender Development Index (GDI).....	57
Závěr	58
Použitá literatura	62

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Skupiny feministických hnutí a jejich charakteristika	36
---	----

Seznam použitých zkratk

ALJ - The Abdul Latif Jameel Community Service Programs

CEDAW - Úmluva o odstranění veškerých forem diskriminace žen (The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women)

ECSA - The Empowering Capabilities, Skills and Aptitude

GDI - Index genderového rozvoje (Gender development index)

GII - Index genderové nerovnosti (Gender inequality index)

HDI - Index lidského rozvoje (Human Development Index)

HDP - Hrubý domácí produkt

IHDI - Index lidského rozvoje upravený o nerovnost (Inequality-adjusted Human Development index)

MENA - Middle East and North Africa

NGOs - nevládní organizace (non-governmental organizations)

OPEC - Organizace zemí vyvážející ropu (Organization of the Petroleum Exporting Countries)

OSN - Organizace spojených národů (United Nations)

UNDP - Rozvojový program OSN (United Nations Development Programme)

UNHRC - Rada pro lidská práva (Human Rights Council)

Úvod

Islám je nejmladší monoteistické náboženství, které se nejrychleji rozrůstá po celém světě a dá se o něm napsat, že je nejkonzervativnější. V českých a zahraničních médiích je často zmiňováno postavení žen v islámských zemích, které bývá většinou v negativním kontextu, např. při porušování lidských práv. Jejich společenské postavení je nízké, nemají dostatečný respekt od mužů. Tyto ženy mají méně příležitostí než muži, ať už ve vzdělání či v zapojení se do pracovního trhu. Místo toho jsou vystaveny fyzickému násilí a sexuálnímu zneužívání. Jsou diskriminovány muži, náboženstvím a zákony, které tvrdí, že jejich jediná funkce je produkování dětí. Nicméně v dnešní době se situace zlepšuje, protože ženy z islámských zemí bojují za svá práva.

Autorka se rozhodla pro komparaci dvou islámských zemí Blízkého východu. Veřejnost pokládá Saúdskou Arábii a Írán za diametrálně odlišné země, které nemají takřka nic společného. Nicméně se jedná o totalitní, fundamentalistické a teokratické země. Islámské právo šaría obyvatelům těchto zemí zasahuje do všech stránek jejich života. Saúdská Arábie je společností považována za nejkonzervativnější islámskou zemi, ve které vládne nejpřísnější forma sunnitského islámu, tzv. *wahhábismus*. Naopak v Íránu je praktikován šíitský islám.

Problematika islámu se v posledních 15 letech stala velmi populární, bývá spojena s ženskými právy, problémy s migranty, arabským jarem a se stále se zvětšující komunitou muslimů po celém světě. Lidé se začali zajímat o kulturu a zvyky, které teď vidí všude, a které jim předtím byly cizí a vzdálené.

Cíle a metody

Cílem diplomové práce je komparace postavení žen v muslimské společnosti vybraných zemí a porovnání jejich statusu ve 20. a 21. století. Analyzována bude role ženy jako dcery, manželky a matky v rámci rodiny. Zkoumány budou také možnosti vzdělávání žen a jejich následné uplatnění na trhu práce ve vybraných zemích.

K dosažení daného cíle práce si autorka položila následující výzkumné otázky, které budou zodpovězeny v příslušných kapitolách:

1. Jak se liší status žen v Íránu a v Saúdské Arábii ve 20. a 21. století?
2. Jaké jsou rozdíly žen v zaměstnání, rodinném životě, přístupu ke vzdělání, zahalování, segregaci, v ženském hnutí a feminismu a trestním právu?
3. Je ženská otázka větším problémem v Íránu nebo v Saúdské Arábii?

Autorka v této práci ukazuje aktuální pohled na problematiku postavení žen v Íránu a v Saúdské Arábii. Použila zde metodu analýzy, kdy analyzuje odborné texty a knihy, které následně použije do diplomové práce. Dále zde aplikuje metodu literární rešerše, vyhledává relevantní informace, které po pečlivém výběru spojí dohromady tzv. kompilací. V závěru této práce je použita metoda komparace, kterou autorka aplikuje na srovnání zjištěných skutečností a indexů, které se vztahují k dané problematice. Autorka použila zdroje v českém a anglickém jazyce, čerpá z primárních i sekundárních zdrojů. Většinu tištěných zdrojů ať už v anglickém nebo českém jazyce autorka našla v Univerzitní knihovně Univerzity Palackého v Olomouci, ve Vědecké knihovně Olomouc a ve Veřejné knihovně Bertoliana ve Vicenze. Kromě tištěných zdrojů použila také elektronické publikace, knihy, odborné časopisy a články. Podle autorky je vhodné čerpat z odborných databází, např. z databáze JSTOR, kde sehnala kvalitní články, které použila v této diplomové práci. Je samozřejmostí, že si vybrala ty nejlepší informace, které si ověřila, aby tato práce byla věrohodná.

Autorka diplomovou práci rozčlenila do šesti kapitol. V první kapitole se věnuje zdrojům islámského práva, charakterizuje a cituje Korán a Sunnu. V druhé kapitole se autorka zabývá otázkou postavení žen v islámu, kde charakterizuje životy žen v rodinném životě, v přístupu ke vzdělání a zaměstnání a popisuje oblékání a zahalování. Ve třetí kapitole následuje stručná charakteristika Saúdské Arábie a Íránu, stejně tak autorka popisuje vývoj

statusu žen v těchto zemích. Čtvrtá a pátá kapitola se zabývá postavením ženy v Íránu a Saúdské Arábii, kde autorka analyzuje jejich status v problematice zahalování, segregace, vzdělání, zaměstnání, rodinném, dědickém a trestním právu a v poslední části dává prostor pro charakteristiku feministických postojů a hnutí. Šestá kapitola je poslední a její první část se věnuje komparaci zahalování, segregace, vzdělání, zaměstnání, rodinného, dědického a trestního práva a feminismu a ženských hnutí. Ve druhé části šesté kapitoly autorka využívá odpovídajících indexů, jako jsou očekávaná délka života, plodnost a úmrtnost, Index lidského rozvoje, Index genderového rozvoje, Index genderové nerovnosti, Index lidského rozvoje upravený o nerovnost a Global Gender Gap Index, aby porovnála, kde je otázka postavení žen větším problémem, zda v Íránu či Saúdské Arábii.

1. Ženy v pramenech islámského práva

1.1 Korán

Záměrem této kapitoly je poskytnout stručný výklad postoje islámu v otázce žen. Korán a Sunna jsou hlavním zdrojem islámu a postavení žen se odvozuje hlavně z nich. Korán obsahuje 114 kapitol, neboli súr. Čtvrtá súra s názvem „Ženy“ (Al- Nisá) se zabývá problematikou žen, avšak i ostatní súry se věnují alespoň několika verši stejné tématice. Jak tedy Korán na ženy nahlíží? (Abdalati, 2010)

Za největší problém interpretace Koránu autorka považuje chybný překlad z původních textů v arabštině. Je toho názoru, že je velmi důležité, jaké slovo se v překladu užije, zda chce překladatel nějakým způsobem změnit originální tvrzení. Se stále sílící propagandou proti muslimům a celkovému islamismu, které jsou prezentované v západních médiích, je potřeba hodnotit islám objektivně, číst Korán komplexně a nevytrhávat věty z kontextu. Takto jednají radikální teroristické skupiny, které si vykládají Korán tak, jak se jim to zrovna hodí a jak je přínosné pro získání politické moci. Náboženství je dnes silně zneužíváno hlavně těmito skupinami, protože je pro mnoho lidí velmi důležité a může je ovlivňovat. (Abdalati, 2010)

V knize Korán jsou ustanoveny veškeré povinnosti každého muslima vůči Bohu, kde je psáno, že se povinnosti žen a mužů neliší v náboženském a každodenním životě. *„Věřící muži a věřící ženy jsou si vzájemně přáteli a přikazují vhodné a zakazují zavrženíhodné, dodržují modlitbu, dávají almužnu a jsou poslušní vůči Bohu a Jeho poslu. Nad těmi se Bůh věru slituje, neboť Bůh mocný je i moudrý.“* (Korán, 9:71) Nebo i: *„Muslimové a muslimky, věřící muži a věřící ženy, poslušní a poslušné, pravdomluvní a pravdomluvné, trpěliví a trpělivé, pokorní a pokorné, dárci a dárkyně almužny, postíci se muži a postíci se ženy, cudní a cudné, muži a ženy hojně Boha vzpomínající- těm všem Bůh věru připravil odpuštění i odměnu nesmírnou.“* (Korán, 33:35)

Další verš upravující vztah muže a ženy ve vztahu k Bohu je tento: *„Nedopustím věru, aby se ztratil skutek jediný, který kdokoliv z vás učiní, ať je to muž či žena, vždyť jeden k druhému patříte. A těm, kdož se vystěhovali a byli z domovů svých vyhnáni a na cestě mé strádali a bojovali a byli přitom zabiti, těm věru vymažu špatné činy jejich a uvedu*

je do zahrad, pod nimiž řeky tečou. “ To bude odměnou od Boha - a Bůh zajisté má u Sebe odměnu nejkrásnější. “ (Korán, 3:195)

Dle islámu musí mít žena stejnou důstojnost jako muž, nemá ale stejná práva. Pro život v islámské společnosti je právo na důstojnost jednou z nejdůležitějších otázek. Muslim důstojnost chápe jako nejvyšší sociální poctu, díky které vidí svůj smysl života. (Abdalati, 2010)

Islám se rovněž zabývá sexualitou mezi mužem a ženou, kdy mužská i ženská sexualita jsou na stejné úrovni. Podmínkou je manželství, přičemž cizoložství, což jsou všechny mimomanželské vztahy, patří mezi jeden z nejtěžších hříchů. V případě cizoložství se nerozhoduje o tom, jestli žena koná mimomanželský styk dobrovolně, nebo ne. (Korán, 17:32¹)

S počestností je spojena také ženina pověst, když někdo ženu obviní z necudného chování, důsledky mohou být pro ženu fatální. V případě, že někdo ženu obviní neprávem, má dostat spravedlivý trest, jak je psáno v Koránu: *„Ty, kdo vrhají podezření na počestné ženy a pak nepřivedou čtyři svědky, zbičujte osmdesáti ranami a nepřijímejte od nich již nikdy žádné svědectví, neboť to jsou hanebníci.“* (Korán, 24:4)

Dle Koránu jsou přísně zakázány vztahy mezi příbuznými: *„A jsou vám zakázány jako manželky vaše matky, vaše dcery, vaše sestry, vaše tety z otcovy i matčiny strany, vaše neteře z bratrovy a sestřiny strany, vaše kojné a vaše soukojenky a matky vašich žen a vaše nevlastní dcery, jež jsou ve vaší péči a jež se narodily z žen, k nimž jste již vešli – však jestliže jste k nim nevešli, není to pro vás hříchem - a manželky vašich synů, narozených z vašeho ledví, a dále dvě sestry současně, ledaže se to stalo již v minulosti.“* (Korán, 4:23). Muslimové by neměli mít incest kvůli zachování normálního rodinného života a zamezení degenerací. (Abdalati, 2010)

Ženy v islámských zemích jsou tedy rovny mužům, co se týče důstojnosti, ale nejsou rovnoprávné, co se týká práva. Dle Koránu je muž výše postaven než žena a ta by mu tím

¹ *„A nepřibližujte se k cizoložství, neboť to ohavnost je i špatná cesta.“* (Korán, 17:32)

pádem měla být poslušná. Z těchto veršů pak vycházejí pozdější právní rozpracování: „Muži zaujmají postavení nad ženami proto, že Bůh dal přednost jednom z vás před druhými, a proto, že muži dávají z majetků svých (ženám). A ctnostné ženy jsou pokorně oddány a střeží skryté kvůli tomu, co Bůh nařídil střežit. A ty, jejichž neposlušnosti se obáváte, varujte a vykažte jim místa na spaní a bijte je! Jestliže vám jsou však poslušny, nevyhledávejte proti nim důvody! A Bůh věru je vznešený, veliký.“ (Korán, 4:34)

Abdalati je toho názoru, že je to kvůli vlastnostem, které jsou pro muže připsané. Společnost muže vidí jako zachránce ženy, který ji materiálně i citově zajistí, postará se i o jejich děti. Manželství je zde pojímáno jako smlouva pro společný život v souladu s božími nařízeními. Muž a žena by spolu měli žít ve vzájemném respektu a toleranci se silnou vírou v Boha. Ženu Korán popisuje jako podřízenou muži. Je to patrné už v manželství, kdy mnohoženství povolené je, ale mnohomužství Korán neuznává. (Abdalati, 2010)

Korán odsuzuje veškerou diskriminaci a předsudky vůči ženám. Je to psáno v tomto verši: „Což vybral si ze stvoření svých zrovna dcery a vás přednostně obdařil syny? A když některému z nich je oznámeno narození toho, co k Milosrdnému připodobňují, tu pokryje se jeho tvář chmurou a sám je hněvu plný. Což chtějí Bohu přirůknout to, co mezi tretkami je vychováno a ve sporu se neumí ani jasně vyjádřit? A učinili z andělů, kteří jsou služebníky Milosrdného, ženské bytosti. Což byli svědky jejich stvoření? A zapsáno bude svědectví jejich a vyslýcháni budou. Říkají: Kdyby Milosrdný chtěl, neuctívali bychom je.‘ A nemají o tom poněti žádné a vymýšlejí si lež jen pouhou.“ (Korán, 43:16-20)

Nebo také: „A dávají Bohu – sláva Jemu – dcery, zatímco sami mají to, po čem toužili. Když však je někomu z nich oznámeno narození dcery, tu zachmuří se černě jeho tvář a je naplněn zlostí, skrývá se před lidmi pro hanbu toho, co bylo mu oznámeno, a neví, zda pro potupu svou si dítě ponechat má, či zakopat je do země. Což nejsou hnusná jejich rozhodnutí?“ (Korán, 16:57-59)

Co se týká vyjádření vlastního názoru a svobody slova, mají dle Koránu ženy stejná práva jako muži. K dané otázce se vyjadřuje tento verš: „Bůh již slyšel řeč oné, která se s tebou hádala ohledně manžela svého a stěžovala si u Boha. Bůh slyšel váš rozhovor, vždyť Bůh je věru slyšící, jasnozřivý. Ti z vás, kteří nazývají manželky své žádami svých matek, vědí, že ony nejsou jejich matkami; matkami jejich jsou jedině ty, které je porodily. A říkají tím věru slova zavrženíhodná a falešná. A Bůh zajisté je promíjející, odpouštějící! Ti, kdož

říkají ženám svým ‚Jsi pro mne jak záda mé matky‘ a potom chtějí odvolat to, co řekli, mohou se vykoupit propuštěním otroka, dříve, než se opět vzájemně dotknou. A k tomu jste napomínáni a Bůh je dobře zpraven o všem, co děláte.“ (Korán, 58:1-34)

Při výkladu Koránu je nezbytné si uvědomit, kdy a v jaké situaci byla tato kniha napsána. Hlavním účelem Koránu je představit islámské náboženství, které je zprvu nezaznamenané, je něčím novým v tehdejší oblasti. Jedná se o monoteismus a ne polyteismus, což nutí lidi ke změnám tradic. (Abdalati, 2010)

1.2 Sunna

Sunna je druhý nejdůležitější zdroj islámského práva. Není možné opravdu rozumět výkladu Koránu bez studování Prorokova života. Sunna je tzv. návod, v co by měli muslimové věřit a jak prožívat svůj duchovní život. Hlavní prameny sunny tvoří hadíthy². Existují v ní hadíthy, které ženu považují za podřízenou muži, ale i hadíthy, které se na ženu dívají pozitivně. (Denny, 1998)

Prívětivé vztahy k ženám vyjadřuje hodně hadíthů, například tento: „*K poslu božímu, kéž mu Alláh požehná a dá mu mír, přišel jeden muž a řekl: Posle boží, kdo z lidí má největší právo na mé nejužší přátelství? On pravil: ‚Tvá matka.‘ Řekl: A kdo pak? Pravil: ‚Tvá matka.‘ Řekl: A kdo pak? Pravil: ‚Tvá matka.‘ Řekl: A kdo pak? Pravil: ‚Tvůj otec.‘* Nebo i: „*Tento svět jest potěchou a nejlepší z jeho potěšení je správná žena.*“ (Nawawí, 2008)

Příklady hadíthů, které mluví o podřízenosti žen k mužům, jsou následující: „*Když muž zavolá svou ženu ke své potřebě, ať k němu přijde, i kdyby právě byla u pece.*“ „*Kdybych měl někomu poručit, aby před někým padl na tvář, poručil bych ženě, aby padla na tvář před svým mužem.*“ (Nawawí, 2008)

Některé hadíthy nejsou jednoznačné a hodně si odporují, jako například tento: „*Držte se s ženami dobrého. Máte je na starost, ale krom toho vám na nich nic nepatří, jen když přijdou se zjevnou zkažeností. Když tak učiní, vyžeňte je z lože a bijte je snesitelným bitím. A když jsou vás poslušny, neodmítejte je, neboť vy máte vůči ženám práva a ženy mají vůči vám práva. Vaším právem je, aby ve vašem loži neobcovaly s tím,*

² Hadíth je označení pro výpověď o skutečích proroka Mohameda. Jedná se rovněž o hlavní pramen Sunny. (Denny, 1998)

kdo se vám protiví, ani neučinily váš dům dovoleným pro toho, kdo se vám protiví, a jejich právem vůči vám je, abyste k nim byli dobří stran jejich oděvu a jídla.“. (Nawawí, 2008)

Je na každém člověku, které z hadíthů bude považovat za ty skutečně důležité a které bude ignorovat, jak se názorově k Sunně postaví a bude ji interpretovat. Co se týká ženy ke vztahu k muži, v manželství a rodinném životě, je pro něj dle Koránu žena podřízená. Naopak ke vztahu k Bohu a víry jsou žena a muž na stejné úrovni.

2. Postavení ženy v islámu

Na světě žije přibližně 1,6 miliardy muslimů, což je jedna pětina všech obyvatel. Bydlí zhruba v 50 zemích, kde je většina obyvatelstva islámského vyznání. Někteří z nich žijí v zemích, kde je vláda ovlivněna islámským právem, jako jsou například země Saúdská Arábie a Írán. Jiné země mají sekulární vlády, např. Tunisko a Bangladéš. Nejvíce muslimů žije v jihovýchodní Asii, konkrétně v Indonésii, kde je až 88 % obyvatel islámského vyznání. Region Blízkého východu a Severní Afriky, označovaný jako MENA (Middle East and North Africa), je domovem méně než 20 % světové muslimské populace. (Roudi-Fahimi, 2013)

2.1 Žena v rodinném životě

Muslimské země mají dvojitý právní systém. Je zde občanské právo, které vychází ze západních právních systémů, a rodinné či osobní právo, které vychází z islámského náboženského práva šaría. Občanské právo, stejně jako ústava mnoha muslimských států, poskytuje stejná práva pro muže a ženy. Nicméně islámské rodinné právo způsobuje problémy týkající se rovnosti žen. (Baden, 1992)

Ženy v muslimských zemích čelí sociálním nerovnostem, které vycházejí z patriarchálního systému. Mezi základní charakteristiky tohoto systému patří, že rodina má vysoký počet příbuzných, muži převládají nad ženami a dívky se vdávají velmi mladé. S tím dále souvisí i vysoká porodnost. (Offenhauer, 2005)

V posledních dvaceti letech se muslimské ženy nebrání západním trendům života. Vdávají se později, s čímž souvisí i pokles porodnosti. Navyšuje se počet žen, které zůstávají v partnerském vztahu či svobodné a také těch, které používají antikoncepci. Muslimské ženy se stále více podobají nemuslimským ženám. Podle francouzského sociologa a demografa Phillipa Fargua, tyto nové postoje žen podkopávají základní pilíře rodinné struktury, pro kterou je typické široké příbuzenstvo. (Fargues, 2005)

Islámské zákony dávají ženám právo vlastnit a disponovat majetkem, ale v případě dědictví dostanou ženy méně prostředků než muži. Žena si do smlouvy může zvolit, zda chce být jedinou manželkou svého muže. Nicméně manželství je spíše domluva mezi dvěma rodinami než mezi manželem a manželkou. Manželství dává muži právo nakládat s tělem ženy, jak uzná za vhodné. Vynucený pohlavní styk v manželském svazku

není považován za znásilnění, žena se musí v každém případě manželovi podřídit. V případě úmrtí muže může dědit majetek jen muslimská žena. Děti, potažmo dcery, získávají státní občanství a náboženský status po otci, ne po matce. Hlavní povinností ženy je starost o domácnost a děti. (Kropáček, 1993)

2.2 Oblékání a zahalování muslimských žen

Zahalování žen bylo běžné již v období starověkého Řecka a Říma, předislámského Íránu a Byzantské říše. První muslimky přejaly tuto tradici od žen, které žily na území dnešního Středomoří. Pokrývání hlavy je zmíněno i v Bibli, ve Starém i Novém zákoně. Slovo *hidžáb* znamená v arabštině zakrývat či závoj. *Hidžábem* se tedy myslí jakékoliv ženské zahalení. To vyjadřovalo symbol cudnosti, statečnosti a zbožnosti. Ženy, které měly závoj, byly považovány za slušné a poctivé. (Baden, 1992)

Některé z nich věří, že jim Bůh řekl, aby si tak chránily svou skromnost a nosily šátek s důstojností a respektem, neboť jedině tak se pozná, že chtějí být považovány za opravdu věřící muslimky. Žena, která se zakrývá, tak maskuje svou sexualitu a zároveň zvýrazňuje svoji ženskou přirozenost. Nechce, aby její sexualita určovala vztah s muži, aby o ni muž měl zájem jen kvůli vzhledu a byla pro něj sexuálním objektem. *Hidžáb* představuje ochranu proti nechtěným mužským pohledům a zabraňuje intimním myšlenkám. Naopak slouží k tomu, aby muž se ženou zacházel spravedlivě a aby ji považoval za sobě rovnou. (Offenhauer, 2005)

Je zde ale rozdíl, pokud jde žena do společnosti. Mimo rodinné kruhy by měla mít střídmé šaty, které zakryjí všechny části jejího těla a neodhalí její postavu.

Typy zahalování muslimských žen:

- *Abája* – dlouhý dlouhý plášť, který zakrývá celou postavu kromě hlavy. Obvykle se nosí se závojem, v Saúdské Arábii k němu některé ženy nosí i rukavice a *nikáb*.
- *Burka* – závoj, který zakrývá celé tělo včetně obličeje, s průhlednou mřížkou pro oči. Tento oděv pochází z Afghánistánu, kde ho ženy nosí na rozkaz radikálního hnutí Talibán.
- *Nikáb* – závoj, který zakrývá obličej s otvorem pro oči. Ženy ho nosí v zemích, kde má silný vliv *wahhábítské* radikální islámské hnutí, např. v Saúdské Arábii.

- *Burkini* – jedná se o speciální plavky, které zakrývají celé tělo kromě obličeje.
- *Čádor* – dlouhý šat, který zakrývá celou postavu, včetně vlasů, ale nechává odhalený obličej. Nosí ho převážně ženy v Íránu.
- *Hidžáb* – jedná se o závoj, který zakrývá vlasy a krk, obličej je odhalený. *Hidžáb* patří mezi nejčastější způsob zahalení muslimských žen. (BBC, 2015)

Nicméně ne všechny muslimské ženy si vybraly nošení *hidžábu*. Jako ve všech světových náboženstvích, i v islámu existují striktní a fundamentalistické skupiny, které si zakládají na tradicích. Striktní muslimka by si spíše oblékla *nikáb*, ale moderní žena neobléká žádné šaty z muslimské garderoby. (Offenhauer, 2005)

„A řekni věřícím ženám, aby cudně klopily zrak a střežily svá pohlaví a nedávaly na odív své ozdoby kromě těch, jež jsou viditelné. A necht' spustí závoje své na ňadra svá. A necht' ukazují své ozdoby jedině svým manželům nebo otcům nebo tchánům nebo synům nebo synům svých manželů nebo bratřím nebo synům svých bratří či sester anebo jejich ženám anebo těm, jimž vládne jejich pravice, nebo služebníkům, kteří nemají chťiče, anebo chlapcům, kteří nemají pojem o nahotě žen. A necht' nedupou nohama, aby lidé postřehli ozdoby, které skrývají.” (Korán, 24:31)

Této sůře z Koránu se říká *hidžáb* a jedná se o konsenzus mezi islámskými školami o povinnosti nošení závoje. V některých zemích, např. v Saúdské Arábii či Kataru, jsou zavedena striktní pravidla oblékání. Ženy tam musí mít zakryté nejen vlasy, ale mají *abáju* až po kotníky. Nicméně pro většinu muslimských žen je zcela dobrovolné, zda si zakrývají vlasy šátkem či ne. Bůh po ženách požaduje, aby se neoblékaly vyzývavě a nosily *hidžáb* na veřejnosti v přítomnosti mužů, kteří nejsou jejich rodinnými příslušníky. (Baden, 1992)

Ženy by neměly nosit mužské oblečení a muži ženské. Není vhodné, aby ženy nějak napodobovaly muže, aby se stejně vyjadřovaly nebo pohybovaly. Islám odsuzuje zkrášlování a požaduje, aby ženy vypadaly tak, jak je Bůh stvořil, neměly by se tedy nechat tetovat nebo upravovat si zuby. (Offenhauer, 2005)

2.3 Možnosti vzdělání žen

Vzdělání není jen právo, ale také povinnost pro všechny muže a ženy. Prorok Mohammed řekl, že vzdělání je povinné pro každého muslima, manžel nemůže bránit své manželce, aby mohla studovat a úkolem všech rodičů je zajistit vzdělání jak pro jejich syny,

tak i pro dcery, bez výjimek. Islám podporuje dívky, aby se vzdělávaly a absolvovaly kurzy na všech úrovních. Dívky a chlapci mohou mít stejné zkoušky, stejně kvalifikované učitele, stejnou úroveň znalostí. Konzervativní islámské skupiny požadují, aby dívky nenavštěvovaly výuku společně s chlapci, proto vznikají oddělené školy pro dívky a chlapce. (Offenhauer, 2005)

V islámských zemích, pro které je charakteristická ropná ekonomika, je silný vliv patriarchálního státu. Tím je silně ovlivněno i muslimské rodinné právo, kdy především rodiny s nižším příjmem spíše investují do vzdělání chlapců než dívek, čímž přispívají k většímu rozdílu pro budoucí pracovní a studijní příležitosti. (Frouzová, 2005)

Mezi pozitivní dopady vzdělávání žen patří schopnosti, které nasbírají v průběhu studia, vyhnou se negativním povinnostem, jako je např. svatba v brzkém věku. Tyto výhody mají dopad na budoucnost mladých dívek a jejich budoucích dcer, které budou také pravděpodobně studovat, vdávat se později a tím pádem mít méně dětí. (Baden, 1992)

Status muslimských žen napříč všemi regiony světa se zlepšil v posledních desítkách let, hlavně co se týče vzdělání a zdraví. Podle Frouzové muslimské ženy předchozí generace ze států Blízkého východu měly nejnižší gramotnost na světě. V současnosti se ženám dostává stejného stupně vzdělání jako mužům. (Frouzová, 2005)

V některých státech jsou ženy kvůli vzdělání diskriminovány. Když se jedná o studium na zahraničních univerzitách a rozdělení stipendií, mají studenti větší šanci než studentky toto stipendium získat. Jedná se např. o bohaté státy Perského zálivu, které plně podporují zahraniční pobyty studentů, které považují za investici do budoucnosti země. Dívky o tato stipendia také žádají, ale získají je jen zřídka. Je to dáno tím, že nadace, která vybírá stipendisty, preferuje muže, kteří pro ni v budoucnu mohou pracovat nebo ji finančně podporovat. U žen se předpokládá, že zůstanou v domácnosti, budou se starat o muže a vychovávat děti. V některých případech nejsou dívky podporovány svými rodinami, které nechtějí, aby jejich dcery odešly studovat do západních zemí a poskvrnily tak rodinnou čest. (Offenhauer, 2005)

Situace ve vzdělání se zlepšila od roku 1960, kdy v zemích severní Afriky a Blízkého východu chodilo na základní školu jen 27,9 % všech dívek, v roce 1975 už to bylo 46 %. Díky lepšímu přístupu ke vzdělání dívek tak vzrostla gramotnost žen. Jako příklad je uvedeno Tunisko, kde v roce 1956 bylo ngramotných 96 % všech žen, ale dnes je tam

gramotných 72,8 %. Situace se také zlepšila na úrovni univerzitního vzdělání, kdy v některých státech Blízkého východu studuje na vysokých školách více dívek než chlapců. Jedná se o státy Kuvajt, Bahrajn, Spojené arabské emiráty a Írán, kde 64 % studujících tvoří dívky. (Frouzová, 2005)

V 80. a 90. letech při populační explozi vlády nastartovaly osvětové kampaně, v rámci nichž začaly stavět školy v zapadlých vesnicích. Oficiálním sloganem bylo, že pouze matky se vzděláním mohou mít kvalitní děti. Ve skutečnosti ale vlády chtěly vzdělat ženy kvůli tomu, aby měly méně dětí. Kromě vlády záleží i na rodině, zda vzdělanost u dcer podpoří a studium jim dovolí. Po ukončení studia rodina opět rozhodne, zda dívka může pracovat a kde. Není to vždy pravidlem, že rodiny určují dcerám jejich budoucnost. Zákony říkají, že ženy a muži mají stejná práva na vzdělání a zaměstnání, ale realita bývá jiná. (Frouzová, 2005)

2.4 Uplatnění žen na pracovním trhu

Manžel má právo své ženě nebo neprovdané dceři zakázat hledat zaměstnání nebo vůbec mít práci. Ženy, které jsou vzdělané a politicky aktivní, si mohou vydobýt své vlastní pracovní podmínky už v manželské smlouvě. (Baden, 1992)

Ve státech Blízkého východu je menší zaměstnanost žen než v jiných regionech. Podle kritiků je to kvůli islámským tradicím, které jsou v rozporu se západním viděním světa. Dle islámského práva šaría je prvotní povinností každé ženy starost o domácnost, podporovat a starat se o manžela, vychovávat a vzdělávat děti. Ženy mají právo pracovat mimo domov, ale většinou musí mít žena svolení manžela. (Offenhauer, 2005)

Dívky, které vystudovaly, chodí mnohem častěji do práce než jejich matky. Ženy většinou najdou uplatnění v sektoru veřejné správy a administrativy, pracují jako úřednice, prodavačky, policistky a političky. Ženy mají zkušenost s účastí ve vrcholové politice, kdy se do funkce premiérek dostala Bénazír Bhuttová v Pákistánu, Tansa Cillerová v Turecku a Chálida Zíaová v Bangladéši. (Frouzová, 2005)

Nicméně existuje spousta žen, které zaměstnané být nechtějí. Je to z toho důvodu, že si na domácí, pohodlný život zvykly a preferují starat se o rodinu, spíše než od ní být odloučeny. Důsledkem tohoto je, že se posouvají níž na společenském žebříčku, čímž klesá jejich postavení. Faktem ale zůstává, že skoro všude je to muž, který rodinu finančně zaopatřuje a tím pádem má jeho slovo vyšší hodnotu. Jeho žena je na něm ekonomicky

závislá. Nezaměstnanost žen také může souviset s tím, že druhý příjem v rodině není potřeba. Jedná se zvláště o bohaté ropné státy. (Frouzová, 2005)

3. Vývoj postavení ženy v Íránu a v Saúdské Arábii

3.1 Írán

3.1.1 Stručná charakteristika Íránu

Írán je jeden ze států Přední Asie. Do roku 1935 byl známý jako Persie. Od roku 1941 do 1979 byl vládcem Íránu Rezá Šáh Pahlaví. Írán byl v té době autokratickou monarchií. Mezi komunisty a konzervativními muslimy nebyl populární kvůli jeho prozápadním moderním hodnotám, jeho cílem bylo převzít sekulární systém, který povoloval určitou kulturní svobodu. Další změny zahrnovaly novou strukturu Íránu, potlačení místních samospráv a jejich místních zákonů na úkor silné centrální vlády. Vysoké ceny ropy a relativní ekonomická stabilita Blízkého východu přispěla k rozvoji podnikatelské třídy ve větších íránských městech. (Bender, 2015)

Společenská nespokojenost v 70. letech, která vyvrcholila revolucí, měla několik zásadních důvodů. Přestože příjmy z ropy byly i nadále hlavním zdrojem příjmů Íránu v 70. letech, světová ekonomická nestabilita a vysoká spotřeba ropy vážně ohrozily ekonomiku země, která se od počátku 50. let velmi rychle zvyšovala. (Afary, 2013)

Íránská revoluce začala s populárním demokratickým hnutím a skončila s vytvořením prvního islámského státu na světě. Během roku 1970 se rozdíl mezi bohatými a chudými Íránci zvětšoval. Lidé přestali věřit v Pahlavího ekonomickou politiku a nesouhlasili s jeho autokratickým režimem. Jeho opozice podpořila Rúholláha Chomejního, šiitského náboženského vůdce, který žil v pařížském exilu. Chomejní sliboval společenské a ekonomické reformy a tradiční náboženské hodnoty. Nestabilita a stávky zaměstnanců v 70. letech poznamenaly ekonomiku země. V lednu roku 1979 Pahlaví navždy opustil Teherán. Chomejní se vrátil z exilu 1. února 1979. Politická a společenská nestabilita rostla, pouliční boje byly mezi Chomejního přívrženci a policií, která podporovala Pahlavího režim. Premiér Bachtijár podepsal rezignaci, Chomejní vyhrál volby v národním referendu. Byl ustanoven politickým a náboženským vůdcem do konce života. (Lynch, 2009)

Íránská revoluce, která se odehrála mezi lety 1978 až 1979, která je také nazývána Islámskou revolucí, persky *Enqelāb-e Eslāmī*, vyústila v teokratický politický systém, který vedl k založení Íránské islámské republiky. (Afary, 2013)

Írán má téměř 89 milionů obyvatel, z toho 2 třetiny lidí žijí v rurálních oblastech, 1 třetina ve městech. Hlavní etnické skupiny tvoří Peršané (65 %), Ázerbajdžánci (16 %), Kurdové (7 %), Lursové (6 %), Arabové (2 %) a Balúčové (2 %). Úředním jazykem je perština neboli farsí, hlavním městem Teherán. (CIA, 2016a)

Oficiálním náboženstvím je šíitský islám, který vyznává 90 % obyvatel, kolem 8 % tvoří Sunnité. Mezi další náboženství patří křesťanství, židovství, baha'í³ a zoroastrismus⁴. Vláda uznává křesťanství, judaismus a zoroastrismus jakožto menšinová náboženství. Baha'í není státem uznané, lidé od roku 1979 čelí perzekucím. Všichni muslimové jsou povinni dbát na svůj oděv a genderovou segregaci na veřejnosti. Věřící z náboženských menšin nesmí pracovat na většině ministerstev. Ročně z Íránu emigruje kolem 20 tisíc křesťanů. (CIA, 2016a)

Írán má druhou nejsilnější ekonomiku v MENA regionu, jeho hrubý domácí produkt v paritě kupní síly na obyvatele činí 18 100 dolarů. Íránská ekonomika je centrálně řízená, neefektivní, spoléhá na export ropy a zemního plynu. Írán také disponuje zemědělským sektorem, zpracovatelským průmyslem a službami. Íránská vláda přímo vlastní více než 100 státních podniků, které podléhají přísné bezpečnostní kontrole. (CIA, 2016a)

Po zvolení prezidenta Hasana Rúháního v červnu 2013 se očekávalo zlepšení ekonomické situace a větší zapojení do mezinárodního prostředí. V červenci roku 2015 prezident podepsal *Joint Comprehensive Plan of Action* (JCPOA), který omezil íránský jaderný program výměnou za zapojení Íránu do mezinárodního obchodu, což zvýšilo zakázky a počet přímých zahraničních investic. Navzdory Rúháního snaze byl ekonomický růst vlašný, a výrazné ekonomické zlepšení vychází z úlevy sankcí v průběhu měsíců či let. (BBC, 2016)

³Bahá'í je monoteistické náboženství, které zdůrazňuje duchovní jednotu celého lidstva. Toto učení vychází ze tří základních principů, jako jsou: jednota Boha, jednota náboženství a jednota lidstva. Bůh je zde znám svými duchovními činy, jako je laskavost, pravdivost, láska, jednota a spravedlnost. Účelem tohoto náboženství je prosazovat tyto ctnosti všem lidem. (Jones, Eliade a Adams, 2005)

⁴Zoroastrismus je jedno z nejstarších monoteistických náboženství na světě. Bylo založeno prorokem Zoroastrem před 3500 lety na území dnešního Íránu. Dnes má toto náboženství méně než 190 tisíc věřících. Ti věří, že existuje pouze jeden Bůh, Ahura Mazda, který stvořil svět. Říkají, že oheň představuje Boží světlo a moudrost. Modlí se 7x denně. Jejich svatá kniha se nazývá Avesta. (BBC, 2009)

Írán se řídí strategií, která je platná od roku 2016 do roku 2021. Je rozdělená do 3 fází, první se zabývá rozvojem pružné ekonomiky, druhá vývojem vědy a technologií, třetí prosazováním kultury. (CIA, 2016a)

Gramotnost v Íránu dosahuje 86 %. První stupeň základní školy je povinný. V zemi je mnoho soukromých škol, některé z nich patří náboženským menšinám, jejichž ředitel musí být muslim. Největší a zároveň nejprestižnější veřejnou vysokou školou je Univerzita v Teheránu. (CIA, 2016a)

Úroveň veřejného zdravotnictví se výrazně zlepšila po íránské revoluci, jednalo se o jednu z priorit tehdejší vlády. Rozsáhlá síť veřejných klinik nabízí levnou základní péči. Lidé s vyššími příjmy ve větších městech využívají soukromých ordinací a nemocnic, které si účtují drahé poplatky. Specializovaná lékařská centra jsou pouze ve městech, ale pro obyvatele rurálních oblastí jsou velmi dobře přístupné kliniky na vesnicích, které disponují základní zdravotní péčí, zvyšují povědomí o lidském zdraví a informují těhotné ženy o prenatálním období. (Heshmati, 2016)

3.1.2 Vývoj postavení žen v Íránu

„Situaci íránských žen do značné míry reflektuje vývoj islámské republiky po revoluci v roce 1979. Tento vývoj byl poznamenán střetem protichůdných trendů – na jedné straně budováním kulturní (tj. islámské) identity státu, a na druhé pragmatismem a potřebou ekonomického rozvoje.“ (Kužvart, 2010)

Íránské revoluce proti Pahlavímu v letech 1977 až 1979 se účastnilo mnoho žen. Nebyly spokojené s aktuální společenskou situací v zemi. Jejich důvody byly různé, šlo např. o ekonomickou deprivaci, politickou represi a jejich ztotožnění s islámem. Masových demonstrací v ulicích se účastnily ženy ze středních i nižších tříd, které na sobě měly závoj jako symbol nesouhlasu s Pahlavího režimem. (Vojtíšková, 2009)

Když se v únoru 1979 Rúholláh Chomejní chopil moci, zavedl povinné zahalování a přísnou segregaci společnosti na základě pohlaví v mnoha oblastech veřejného života. Díky protestům bylo pravidlo *hidžábu* odvoláno, ale jen dočasně. Kvůli porážce levicové a liberální strany v roce 1980 a jejich vymazání z politické scény v roce 1981 byli Islamisté schopni nastolit zahalování povinné a tvrdě to prosazovali. Dekorativní kosmetika byla zakázána, ale i přesto některé mladé ženy nosily rtěnku, čímž porušily nařízení a veřejnou morálku. Trestem jim bylo odstranění rtěnky žiletkou. (Moghadam, 2004)

Během první poloviny 80. let měly ženy zákaz se stát soudkyněmi a právničky byly zdiskreditovány. Chomejní to zdůvodnil tím, že ženy mají slabý hlas a tudíž málo respektu. Proti tomuto zákazu se vyjádřila i íránská advokátka a aktivistka za lidská práva Šírín Ebádí, která v roce 2003 získala Nobelovu cenu za mír. S novou vládou země byl odvolán Šáhúv Zákon o ochraně rodiny z let 1967 až 1973, kdy byla zakázána polygamie, uzavření sňatku pro dívky od 9 do 15 let a žena se směla rozvést. Nový režim zavedl rodinné právo na extrémní, patriarchální interpretaci náboženského práva šaría. Tento nový náboženský režim zakázal používání antikoncepce a zabránil plánovanému rodičovství, snížil věk dívek pro uzavření sňatku na 9. rok věku, ženy byly vyloučeny z mnoha studijních oborů, zaměstnání a profesí. Islámská republika vedla masovou ideologickou kampaň, při které vyzdvihovala islámské učení a jeho hodnoty, oslavovala roli žen v rodině a prosadila zahalování jako hlavní oživení islámské společnosti. (Halper, 2005)

Ženská role v Islámské republice byla důležitá. Výsledky sčítání lidu z roku 1986 ukázaly vyšší porodnost, nárůst populace, nezaměstnanost žen v průmyslovém odvětví, nedostatek gramotných a vystudovaných žen. Je zřejmé, že se islámská politika snažila extrémně znevýhodnit ženy. Byla posílena mužská dominance a nerovnost mezi muži a ženami. (Moghadam, 2004)

Změny přišly po smrti Rúholláha Chomejního v roce 1989, kdy byla nastolena ekonomická liberalizace, a Írán se začal integrovat do světové ekonomiky. Tyto změny byly hlavně viditelné za vlády prezidenta Muhammada Chátamího (1997- 2005), včetně ekonomického růstu, podpory íránské občanské společnosti, které podpořila hnutí za politické a kulturní reformy. (Halper, 2005)

V íránské ústavě je možno najít několik diskriminačních zákonů proti ženám. V roce 1998 íránský parlament zakázal stejná dědická práva pro muže a ženy, protože byla proti islámskému náboženskému právu, kde je psáno, že žena může zdědit pouze poloviční podíl toho, co zdědí muž. Mezi další diskriminační zákony patří např. tyto: vdané ženy musí mít povolení od manžela, aby si mohly pořídit cestovní pas; muž je zodpovědný za celou rodinu a žena nesmí odejít z domu, aniž jí to manžel povolí, dokonce ani na pohřeb svého otce; manžel může ženě zakázat zaměstnání v technickém oboru; může se s ní rozvést, aniž by jí dal vědět předem. Od roku 1979 byly popraveny desítky tisíc žen z politických důvodů, protože nesouhlasily s Chomejního nebo Chátamího vládou. Mezi nejhorší druhy mučení ve státních vězeních patřily sexuální útoky či amputace částí těla, které byly

prováděny i na desítkách těhotných žen. Minimálně 22 žen bylo ukamenováno za vládnutí Chátamího. (Wfafi, 2005)

Ačkoli jsou ženy nejvíce utlačovanou skupinou iránské společnosti, jsou velmi silné díky rostoucí účasti na veřejných záležitostech, vzdělání a feminizmu. I když prezident Mahmúd Ahmadínežád vedl konzervativní politiku vůči ženám, vláda si uvědomuje, že není možné uzavřít ženy doma a vyčlenit je ze společenského života. Je jisté, že se náboženští vůdci země snaží adaptovat jejich konzervativní myšlenky do moderního Íránu tak, aby uspěly u moderních iránských žen. Hlavně mezi mladými Íránkami, které se narodily a byly vychovávány v islámské republice, je patrný odpor k povinnosti zahalování, *hidžábů* a zákazu *makeupu*. Mezi moderní formy zahalování nicméně patří kombinace světlých a výrazných barev, barevné tuniky kolem úzkých kalhot, jak na veřejnosti, tak v práci v Teheránu a dalších velkých městech. Stále přibývá žen, které nosí krátké upnuté bundy, elegantní sandálky a používají značkovou dekorativní kosmetiku. (Simonetti, 2011)

3.2 Saúdská Arábie

3.2.1 Stručná charakteristika Saúdské Arábie

Saúdská Arábie je království, kterému vládne rodina Saúdu. Moderní stát Saúdská Arábie byl založen v roce 1932 vládcem jménem Abd al-Azíz bin Abd al-Rahman Al Saud (Ibn Saud) po 30-leté kampani za účelem sjednotit většinu Arabského poloostrova. Jeden z jeho mužských potomků vládne zemi dnes, Salmán bin Abdal-Azíz. Nejmocnější elitou v zemi je královská rodina, která se zasadila o radikální podobu islámu, která se jmenuje *wahhabi*.⁵ (Keddie, 2007)

V Saúdské Arábii žije přes 28 milionů obyvatel, z toho je 1 třetina migrantů. Hlavní etnické skupiny tvoří Arabové (90 %) a Afro-asiati (10 %). Úředním jazykem je arabština. Hlavním a zároveň největším městem je Rijád, dalšími významnými městy jsou například Džidda - druhé největší město v zemi, považováno za hlavní město saúdského obchodu a Mekka, kde vznikl islám. Taktéž se jí říká kolébka islámu. Oficiálním náboženstvím je sunnitský islám, který vyznává 85—90 % obyvatelstva, šíitský islám praktikuje 10 – 15 % lidí. Mezi další náboženství patří pravoslavné a římskokatolické křesťanství, protestantství,

⁵ Wahhabismus je náboženské hnutí, které založil Mohamed Wahhab. Je popisováno jako ultrakonzervativní, fundamentalistické a puritánské. V roce 2013 bylo tohle hnutí Evropským parlamentem ve Štrasburku označeno jako hlavní zdroj celosvětového terorismu. (The Telegraph, 2016)

židovství, hinduismus a buddhismus. Saúdská ekonomika je založená na těžbě ropy, patří jí 16 % světových ropných rezerv. Je to největší vývozce ropy a má hlavní roli v OPEC. Zdroje z ropy tvoří 42 % HDP Saúdské Arábie. (CIA, 2016b)

3.2.2 Vývoj postavení ženy v Saúdské Arábii

Saúdská Arábie je západními médii obvykle prezentovaná jako země utiskovaných žen. Je to stát, kde jsou ženy přinuceny si zakrývat hlavu a celé tělo do černých šatů a nesmí řídit auto. Přestože Saúdská Arábie přijala několik dohod o lidských právech, podepsala Úmluvu o odstranění veškerých forem diskriminace žen z OSN. Ženská práva Saúdek nejsou naplněna kvůli vlivu práva šaría. Z tohoto důvodu představuje tato země nesnadné politické prostředí pro ženská práva. (Tønnessen, 2016)

V historii Saúdské Arábie nebyl tak striktní režim jako dnes. Mezi lety 1960 až 1970 byla saúdská vláda nakloněná změnám. V tomto časovém úseku lze vidět určité povolování režimu, docházelo např. k podpoře vzdělávání žen, některé byly posílány i na studia do zahraničí. Ženy měly větší výběr pracovních nabídek a mohly více participovat ve veřejném životě, než je tomu dnes. Tohle lepší období pro ženy skončilo v roce 1979, kdy militantní islamisté po dobu 2 týdnů převzali moc nad Velkou mešitou v Mekce. Vládnoucí rodina preventivně zrušila veškeré svobody, které byly předtím dovoleny. Ženy se nesměly objevovat na televizních obrazovkách, mohly pracovat jenom v typicky ženských zaměstnáních jako např. ve školství nebo zdravotnictví. Byla zakázaná hudba a uzavřená kina. (Al-Sharif, 2012)

V poslední době se ale postavení žen v Saúdské Arábii zlepšuje. Místní média se zaměřují na ženské otázky, kde řeší diskriminaci žen ve společnosti, rostoucí míru rozvodovosti, pracovní uplatnění žen, zdraví společnosti, podnikání žen a řízení aut. Podle průzkumu bylo zjištěno, že 90 % lidí preferuje více práv pro ženy a 63 % souhlasí s tím, aby mohly řídit auto. (Keddie, 2007)

4. Postavení ženy v íránské společnosti

4.1 Zahalování a segregace

Za vlády Qajarské dynastie mezi lety 1794 až 1925 nosili muži i ženy tradiční oblečení. V roce 1935, kdy se hlavou státu stal Rezá Šáh Pahlaví, se íránské odívání diametrálně změnilo a začala modernizace země na ekonomické, sociální, politické a náboženské úrovni. Pahlaví tvrdil, že zahalování je krokem zpět. Jeho cílem bylo odstranit povinný oděv čádor. Šátky, závoje, turbany a všechny typy látek, které zakrývaly vlasy, byly na veřejnosti zakázány. (Rastmanesh, 2009)

Policie byla pověřena kontrolováním, jak chodí ženy oblékány a strhávala z nich *čádory*. Ženy z vyšších vrstev nosily západní styl oblečení, jako byly např. sukně, roláky, bokové kalhoty a barevné outfity. Stejně tak převzaly i evropské zvyky a kouření cigaret. Pro mnoho žen tento životní styl představoval svobodu, zvykly si na něj a byl pro ně extrémně pohodlný. Pro konzervativní ženy nebo ženy z rurálních oblastí ale znamenal zákaz zahalování ztrátu osobní svobody, některé z nich dokonce přestaly vycházet na veřejnost. (Shabani, 2005)

Zákon, který znovu zavedl povinnost nosit tradiční íránský oděv, vešel v platnost po íránské revoluci. Dne 13. března 1980 Rúholláh Chomejní oznámil, že by ženy měly považovat za svoji morální povinnost nosit čádor. Každá žena, která neuposlechla tohoto nařízení, byla potrestána vězením až na 1 rok. Během prvních pár let po revoluci byl tento zákon monitorován, ženy byly nuceny zakrývat celé tělo. (Balasescu, 2007)

Od 90. let se situace ohledně zahalování trochu zmírnila. Konzervativní i moderní íránské ženy měly alespoň možnost upravit svoji tvář. Vláda předepisovala velmi jasná pravidla oblékání jak pro muže, tak pro ženy a zavedla nulovou toleranci při jeho porušení. Zahalování žen je povinné. V případě neuposlechnutí následuje trest, kterým je bičování nebo finanční pokuta. Čádor v Íránu již není povinností, ale ženy, které oblékají pouze šátek a kabát, jsou státem znevýhodněny, společnost se na ně dívá skrz prsty. Dokonce turisté navštěvující Írán musí dodržovat pravidla zahalování na veřejnosti a vhodné chování, které je v souladu s islámem. Náboženské a vládní autority nesouhlasí s příliš výrazným líčením, odhalenými vlasy, nalakovanými nehty nebo úzkými kalhotami. (Shabani, 2005)

Dalším omezujícím prvkem v íránské společnosti je segregace, která na ni má velký dopad. Segregace byla uplatňována už za vlády Rezy Šáha Pahlavího, který se ale stavěl proti segregaci na základě pohlaví. V roce 1936 nařídil, aby na Teheránské univerzitě studovaly i dívky. Situace se výrazně změnila po islámské revoluci, kdy Rúholláh Chomejní zavedl segregaci, a dívky měly zakázáno být ve stejné místnosti s chlapci. Učitelky nesměly vyučovat chlapce a učitelé zase dívky. (Vojtíšková, 2009)

Jak se segregace projevuje v běžném životě žen a dívek? Partnerské vztahy jsou zakázané, muži si nesmí s ženami ani podat ruku. Velmi špatná je převážně situace ve zdravotnictví, co se segregace týče. Íránský parlament v dubnu roku 1998 přijal zákon úplné segregace pro ženy a dívky ve zdravotnictví. Tento zákon vážně ohrožuje zdraví žen, protože v Íránu není dostatečné množství lékařek. O ženských právech v Íránu smí jednat pouze náboženští vůdci. V celém Íránu existuje pouze jedna ženská nemocnice nacházející se v Teheránu. Mužští studenti medicíny nemají povoleno studovat problematiku ženského zdraví a některé oblasti medicíny, např. gynekologii. Mnoho žen v Íránu ročně zemře na rakovinu prsu z důvodu nedostatečné nebo žádné prevence. Mentální zdraví žen je špatné, dochází k velmi častým sebevraždám. (Shabani, 2005)

V autobusech hromadné dopravy je také aplikována segregace. V případě, že řídí muž, sedí muži vpředu, ženy vzadu, když řídí žena, je to naopak. V případě plavání v bazénu existuje pro ženy a muže jiná otevírací doba, na severu Íránu je pouze jedna pláž, kde mohou trávit čas pouze ženy, jinde musí být ve vyhrazeném prostoru. (Vojtíšková, 2009)

Segregace na základě pohlaví je každodenní realitou žen na Blízkém východě. V případě Íránu je diskriminace zřetelná hlavně ve školství. 37 univerzit zakázalo dívkám studovat typicky mužské studijní programy, ke kterým patří inženýrství a přírodní vědy. Segregace se na vysokých školách netýká výuky, studenti mají společné přednášky a semináře, vyučujícími jsou muži i ženy, ale týká se příchodu do budovy, schodiště a vchody pro dívky a chlapce jsou oddělené. (Nekai, 2013)

Ani přes požadavky konzervativců se na univerzitách segregaci zavést nepodařilo. „*Korán ani hadíthy nenaznačují, že by ženám mělo být bráněno v účasti na veřejném životě, ačkoliv islám varuje před mísením mužů a žen, aby to nevedlo ke svodům a »škodlivým následkům«...Žena by měla být doprovázena svým otcem, manželem nebo bratrem (mah_ram).*“ Polovojenské, polooficiální ozbrojené skupiny *basídz* a *ansár-e Hezbolláh*

mají funkci tzv. mravnostní policie. Mezi jejich právo patří vyšetřování žen a mužů. Když zjistí, že spolu nejsou v příbuzenském vztahu, mohou je potrestat. (Vojtíšková, 2009)

4.2 Vzdělání

Tato kapitola je pro ženy v Íránu relativně nová. Dívky se zde mohou vzdělávat od 70. let 19. století, chodit na vysoké školy však mohou necelých 80 let. V 19. století došlo v Íránu k modernizaci školního systému a veřejnost se začala zajímat i o vzdělání dívek. (Price, 2000)

První dívčí škola byla otevřena v roce 1835 americkými misionáři v dříve křesťanském městě Urmiya. Mohly ji navštěvovat arménské a asyrské dívky. 1875 byl rok, kdy byla založena dívčí škola v Teheránu, do které mohly chodit křesťanské, zoroastriánské a židovské dívky. V této době některé bohaté muslimské rodiny poskytly svým dcerám soukromé učitele, ale jinak bylo muslimským dívkám zakázáno studovat. Pro konzervativní muslimy bylo vzdělávání dívek možné jen v případě, že bylo v souladu s islámským učením. První muslimky začaly studovat na Americké dívčí škole v Teheránu v roce 1899. Do roku 1920 v Teheránu existovalo kolem 58 škol, které poskytovaly vzdělání více než 3000 dívkám. Tradiční muslimské rodiny tvrdily, že vzdělání nerozvíjí islámské pojetí světa, docházelo k mnoha útokům na školy, vyučující a studentky. (Zahedifar, 2012)

V roce 1911 bylo založeno Ministerstvo školství a školní docházka byla povinná pro všechny obyvatele Íránu. Za podpory liberálních intelektuálů a díky sjednocení vzdělávacích institucí byla v roce 1934 otevřena Univerzita v Teheránu pro íránské ženy. První studentky neměly dovoleno studovat všechny obory, vyloučeny byly ze studia inženýrství nebo techniky. Dynastie Pahlaví podporovala vzdělání, čímž rostl počet vzdělaných a gramotných žen. Díky politice Muhammada Rezy Šáha Pahlavího se rozšířilo vzdělání žen a dívek v 60. a 70. letech 20. století. Před pádem dynastie Pahlaví a počátkem Íránské revoluce studovalo na univerzitě 30,9 % žen. (Shirazi, 2014)

Za vlády Rúholláha Chomejního v roce 1979 nově zformovaná islámská republika převzala západní vzdělávací systém, který byl sekulární a nabízel možnost studia pouze pro malou část íránských žen z elitních městských rodin. Jeho nová vláda si dala za úkol islamizovat zemi, přičemž vzdělávání bylo jejich hlavní prioritou. Tato reforma nařizovala, aby bylo vzdělání očištěno, zbaveno veškerého vlivu dynastie Pahlaví, aby bylo pojato

kulturně a nábožensky a naplňovalo potřeby společnosti. Ženy mohly studovat, ale mnoho studijních oborů pro ně bylo zakázáno, např. veterinářství, geologie, zemědělství a přírodní zdroje. Výsledkem lobbování Ženské kulturní a sociální rady bylo, že mnoho zákazů, které se týkaly studia na univerzitě, bylo pozměněno. V polovině 90. let byly veškeré zákazy zrušeny a ženy mohly studovat stejné obory jako před íránskou revolucí. (Price, 2000)

Vzdělávací systém mají na starosti tři ministerstva. Ministerstvo školství se zajímá o oblast mateřských škol, první a druhý stupeň základní školy, Ministerstvo kultury a vyššího vzdělání má na starost střední školy a univerzity a Ministerstvo zdravotnictví a zdravotního vzdělání dohlíží na studium lékařství. (Zahedifar, 2012)

Za posledních 24 let vzrostl počet studentů 24krát, a to z následujících důvodů: růst populace v Íránu a potřeba vzdělaných lidí na vznikajících pozicích, které vyžadují znalosti technologií a přírodních věd. Je zaznamenán vysoký růst u žen na všech stupních vzdělání, od základního po vysokoškolské, a podařilo se snížit rozdíl v docházce chlapců a dívek mezi prvním a druhým stupněm základní školy. (Simonetti, 2011)

Nicméně i dnes vládní politika zakazuje koedukační systém, určuje, které studijní obory jsou pro ženy vhodné a možné studovat. V učebnicích se objevují genderové stereotypy, které ženy vyobrazují pouze jako ženy v domácnosti, které se starají o děti a nejsou nikde zaměstnané. (Shirazi, 2014)

V roce 2012 stát vyloučil studentky ze 77 studijních programů, včetně studia managementu, matematiky, fyziky a počítačového inženýrství. Shirin Ebadi to odsoudila jako součást nynější politiky Íránské Islámské republiky, která se snaží vrátit ženy do soukromí jejich domova, protože nemůže tolerovat jejich přítomnost ve veřejném prostoru. (Mouri, 2014)

Vzdělání žen v Íránu jim pomohlo zlepšit jejich osobní zdraví a statut ve společnosti. Díky vzdělání se ženy více zapojují do veřejných záležitostí měst, ve kterých žijí, čímž roste viditelnost žen ve společnosti, něco, co jsme si ještě před 100 lety ani nedokázali představit. Nárůst ženské vzdělanosti má výrazné dopady jak na ženy samotné, tak i na íránskou společnost jako celek. Gramotnost má dopad na plánování rodičovství, posiluje mladé rodiny. Rozdíl mezi rurálním a městským obyvatelstvem klesá díky zvýšené gramotnosti mladé generace na obou územích. Vzdělání žen hraje podstatnou roli v jejich budoucím zaměstnání. V období íránské revoluce ženy obvykle nepracovaly

ihned po ukončení studia. Dnes naopak po obdržení vysokoškolského diplomu mají tendenci pracovat okamžitě. (Seikaly, 2014)

Lepší přístup ke vzdělání vede k samostatnosti mladých iránských dívek. Dívky z menších měst a rurálních oblastí se stěhují do velkých měst, jsou daleko od své rodiny z důvodu studia vysoké školy. Díky studiu na univerzitě budí respekt a získávají tak svoji nezávislost. Dvě třetiny univerzitních studentů tvoří dívky, které jsou více úspěšné v přijímacích zkouškách, avšak pouze 50 % z nich také úspěšně dokončí vysokou školu. (Simonetti,2011)

4.3 Zaměstnání

Zaměstnání ženy mimo domov úzce souvisí s úrovní a typem dosaženého vzdělání. Pro získání lepší pracovní nabídky je požadováno profesionální školení. V současnosti je moderní, že ženy chtějí studovat vysoké školy, mít odbornou praxi. V budoucnosti se očekává větší participace žen na světové ekonomice. Pracovní pozice vystudované ženy a její příjem se nedá srovnávat s úrovní jejího vzdělání. Ve většině případů jsou ženy nuceny přijmout práci, která je jednodušší a méně finančně ohodnocená ve srovnání s muži, kteří dosáhli stejného stupně vzdělání. Kvůli pracovní diskriminaci se ženy často rozhodují skončit v zaměstnání a zůstat doma. S vyšším vzděláním a lepším pracovním zázemím by se ženy podílely na národní ekonomice a rodinném příjmu, ale zároveň by také docházelo k úbytku tradic a zvyků. (Seikaly, 2014)

Jedna z největších motivací pracovat mimo domov je příspěvek do rodinného rozpočtu. Je to hlavně v případech, kdy příjem muže není dostatečný a rodina strádá. Ale ne všechny ženy, které by chtěly pracovat, jsou toho schopné. Existuje několik faktorů, kvůli kterým ženy nemohou pracovat. Nejde o nedostatek zájmu nebo nízkou úroveň vzdělání, ale názor, který vychází z náboženského kontextu, tedy že hlavní povinností ženy je starost o domácnost a děti. (Seikaly, 2014)

Je důležité stanovit spravedlivé pracovní podmínky, nerozlišovat pohlaví, zajistit rovný plat a benefity. Tyto změny jsou nezbytné, aby ženy mohly figurovat na pracovním trhu. Není to jednoduché kvůli zavedeným kulturním a sociálním hodnotám, které stanovují, že muži jsou nadřizení vůči ženám v politickém a ekonomickém prostředí. (Simonetti,2011)

Za účelem odstranění nerovnosti mezi pohlavími v zaměstnání by vláda měla striktně zakázat jakoukoli diskriminaci pohlaví a poskytnout ženám rovné pracovní příležitosti a platové ohodnocení, které odpovídá jejich stupni vzdělání. Měly by být schopné profitovat z rozvojových programů a zlepšit svoji zdravotní situaci, osvojit si nové schopnosti a znalosti technologií a získat tak vyšší statut při hledání práce a vyšší příjem. (Hasani, 2013)

Oproti dřívějším omezením a nepříjemné diskriminační politice, která odrazovala ženy pracovat mimo domov, se situace změnila. S ekonomickou liberalizací se ženám zpřístupnil pracovní trh. Počet žen, které pracovaly v soukromém nebo veřejném sektoru, stoupl, ale jejich podíl ve srovnání se statistikami v 70. letech poklesl. (Hasani, 2013)

V současnosti jsou ženy všeobecně přijímané na pracovní pozice, ale dle článku č. 1117 Občanského zákoníku jim nástup do zaměstnání může jejich manžel zakázat, pokud věří, že se práce neslučuje s rodinou a jeho důstojností, ale k tomuto dochází jen zřídka. Íránská centrální banka vypsalala pracovní nabídky pro absolventy univerzit, pro dívky i chlapce. Ze 47 volných pozic bylo 36 jenom pro muže a 11 pro obě pohlaví. Pouze muži pracují v sektoru informačních technologií. Vedle tradičních sektorů, jako je oděvnictví nebo tkání koberců, podnikají ženy v grafickém designu, vlastní malé obchody nebo se věnují vydavatelské činnosti. (Seikaly, 2014)

4.4 Rodinné a dědické právo

Rodinné a dědické právo patří do islámského práva šaría. Tato část šarií se zabývá osobním životem člověka, jedná se o právo, které nebylo modernizované a ovlivňuje životy všech lidí. Do rodinného práva spadá například uzavření manželství. Manželství se uzavírá písemnou smlouvou mezi zástupcem nevěsty a ženichem. Zástupce nevěsty bývá většinou její otec, nebo jakýkoli příbuzný mužského pohlaví. Ve smlouvě se jedná hlavně o svatebním daru - *mahr*⁶, který ženich daruje rodině nevěsty, ve většině případů jde o drahé šperky a je obtížné si na ně vydělat. Z tohoto důvodu se muži žení v pozdním věku. *Mahr* patří ženě, která s ním může naložit, jak chce. Ve smlouvě je také stanoveno, jak by manželku muž vyplatil v případě rozvodu. (Kropáček, 1993)

⁶ *Mahr*- svatební věno. Jedná se o dar, který muž dává své ženě při svatebním obřadu. Tímto dává ženich najevo, že se bude o svoji nastávající manželku dobře starat, výše tohoto daru je zapsána do svatební smlouvy.

V první polovině 80. let po Islámské revoluci byl zrušen Pahlavího Zákon o ochraně rodiny z roku 1967 a 1973, který zakazoval polygamií, uzavření manželství pro dívky bylo možné od jejich 15 let a ženy měly právo na rozvod. Nový režim aplikoval extrémní patriarchální interpretaci práva šaría. Byly zakázány všechny formy antikoncepce, nižší věk dívek pro uzavření manželství byl stanoven na 9 let. Další změny proběhly za Chátamího vlády, který zvýšil věk dívek na 13 let, i přesto se ale dívky pod 13 let mohly vdát se svolením rodičů. Jedná se však o porušení mezinárodních konvencí, ve kterých je osoba pod 18 let vedena jako dítě a stát má veškerou zodpovědnost chránit děti od všech různých forem vykořisťování, včetně sexuálního zneužívání. Ve Všeobecné deklaraci lidských práv je psáno, že do manželství by se mělo vstupovat pouze dobrovolně a z vlastní vůle. (Moghadam, 2004)

Podle zákona musí mít dívka povolení se vdát od svého otce nebo dědečka. Speciální občanský soud může udělit povolení v případě, že to její poručníci odmítnou bez uvedení důvodu. Sňatek mezi muslimskou ženou a nemuslimem není možný. Bahai manželství nejsou uznávána. (Moghadam, 2004)

Íránský zákon díky šíitskému směru islámu umožňuje dočasná manželství, známá jako *sigheh* nebo *mu'a*, což se překládá jako zábava. Jedná se o sňatky, které jsou platné jen na dobu určitou. Na začátku 90. let za vlády prezidenta Akbara Hášemi Rafsandžáního byl všeobecně uznáván tento typ sňatků. Nicméně byl považován spíše jako dobré řešení pouze pro válečné vdovy. Shahla Sherkat, editorka islámského feministického časopisu Zanan navrhla, že dočasné manželství bylo prospěšné pro mladé lidi, kteří měli např. finanční problémy, neměli na velkou svatbu peníze, tak se vzali dočasně. „*Zaprvé, vztah mezi mladým mužem a ženou se stane svobodnější. Zadruhé, mohou uspokojovat své sexuální potřeby. Zatřetí, pohlavní styk bude depolitizován. Začtvrté, využijí svou energii pro účast na veřejných demonstracích. Zapáté, společenská posedlost ohledně panenství zmizí.*“ (Sciolino, 2000)

Další příznivci dočasného manželství uvádějí, že může docházet k prevenci sexuálně přenosných nemocí. Většina prostitutek a dočasných manželek raději vymění pohlavní styk za přežití. Oproti tomu nevzdělaná sexuální pracovnice riskuje své zdraví. *Sigheh* je v Íránu považováno za společenské tabu. Ženy, které tohle manželství uzavřely, jsou často stigmatizovány. Většinou jde o ženy, které to udělaly kvůli finanční tísní, kdy si ve většině případů vzaly mnohem staršího manžela, který byl v té době již ženatý.

Společnost je zaujatá vůči ženám co se *sigheh* týče, protože ženatí či svobodní muži mohou mít několik dočasných manželek, zatímco ženy mohou být provdány pouze za jednoho muže. (Moghadam, 2004)

S manželstvím a rodinným životem je spojený také rozvod. Rozvod způsobuje osobní, domácí a sociální disintegraci a ve většině případů má horší následky pro ženy než pro muže. V Íránu existují dva druhy rozvodů. *Taláq* je tradiční rozvod, jedná se o tzv. zapuzení manželky, kdy manžel třikrát řekne „Rozvádím se s Tebou“. Musí tak učinit nejméně před dvěma svědky. Druhým způsobem je klasický soudní rozvod, který je mnohem častější. Po rozvodu musí žena počkat tři měsíce, než se může znovu vdát. (Kropáček, 1993)

Za posledních 20 let vzrostla rozvodovost v Íránu, 150 000 rozvodů v roce 2010 oproti 50 000 v roce 2000. Čítá to tedy jeden rozvod na 7 manželství, v Teheránu dokonce jeden rozvod na 3,76 manželství. Lidé v Íránu se rozvádí z různých důvodů, mezi nejčastější patří náboženství, které se ze vztahu vytratilo. (Yong, 2010)

Podstatným důvodem pro ukončení manželství je i špatný psychický stav nebo neplodnost, která představuje velký problém, protože jedním z hlavních cílů vstupu do manželství je založení velké rodiny s mnoha dětmi. V případě, že je žena neplodná, rozvod nemusí být vždy na místě, muž se může znovu oženit a mít tak dvě manželky. Takto se finančně postará o první manželku a zároveň může mít děti s druhou. Žena má právo na rozvod, jako důvod nejčastěji uvádí psychický stav manžela, impotenci, nedostatečné finanční prostředky nebo to, že nesouhlasila se svatbou, jelikož se vdávala v příliš nízkém věku. (Kropáček, 1993)

Další příčinou může být bohatství a individualismus, kdy lidé myslí jenom na své zájmy, ale už se méně starají o rodinu. Manželství je v tomto případě chápáno jako překážka k seberealizaci a naplnění vlastních potřeb. Ekonomické problémy mohou být dalším důvodem rozvodu, kdy se žena chce vyrovnat svým přátelům, chce si koupit například každý rok nový telefon a auto, ale manžel jí to nedopřeje kvůli špatné ekonomické situaci. Mezi další patří virtuální realita, kdy partneři tráví spoustu času na internetu, komunikují spolu hlavně online a už jim nezbyvá čas ani energie na osobní kontakt. (Safizadeh a Nakhaee, 2016)

Dědické právo v Íránu spadá pod právo šaría. Jedná se ale o právo, které vychází z patriarchálního systému. Dědictví je jedna z oblastí, ve které patriarchální tradice přežila a byla předávána po generace. I zde se setkáme s diskriminačními pravidly proti ženám. Žena v Íránu může dědit, ale její podíl bude menší než podíl muže. Podle článku 907 Občanského zákoníku, pokud zemře otec, jeho syn zdědí dvakrát tolik než jeho dcera. Tato diskriminační tradice vnímá ženu jako poloviční lidskou bytost. (Taheri, 2017)

Pokud žena dědí po svém zesnulém manželovi, dostane velmi malý podíl. Pokud má alespoň jedno dítě, manželka zdědí pouze jednu osminu, pokud bylo manželství bezdětné, zdědí jednu čtvrtinu. Tento malý podíl může být ještě menší, pokud měl manžel více než jednu ženu. Podle Článku 942 jedna čtvrtina nebo jedna osmina jeho prostředků, která patří jeho manželce, bude spravedlivě rozdělena mezi jeho dvě manželky. Nicméně žena nemůže zdědit více než jednu čtvrtinu majetku po svém muži, i když nemá žádné dítě nebo zde není jiný dědic. V případě, že není žádný jiný dědic, manžel zdědí všechno po své zesnulé manželce. Takto je to uvedeno v Článku 949. (Justice for Iran, 2014)

Další omezení ženy na právo dědit se vztahuje na manželovy nemovitosti. Zatímco manžel zdědí veškeré typy nemovitých statků po své zesnulé ženě, manželka smí zdědit jenom budovy, ale ne stavební půdu pod nimi. Žena smí dědit z hodnoty svého podílu z půdy, kdy v tomto případě bývá vypočítaná současná peněžní hodnota, která jí je vyplacena. Nesmí sdílet půdu s ostatními dědici. Ti jí mohou zaplatit hodnotu pozemku a vystěhovat ji. Toto pravidlo pochází z kmenové tradice, ale v současné moderní době ho nelze akceptovat. (Nayyeri, 2013)

Hlavní problém, který zabraňuje těmto pravidlům v modernizaci a úpravách v souladu s rovností pohlaví, je islámské právo šaría, které je považováno za nesmrtelné. Ve skutečnosti je to kvůli tomu, že dědická problematika je popsána v Koránu, převážně v sůře 4:11-12⁷. Podle islámských soudců je nemožné ji změnit. Dokonce ani modernizace a rozvoj země nedokáže změnit jejich názor. (Taheri, 2017)

⁷ „Vám náleží polovina z toho, co zůstavily manželky vaše, jestliže neměly mužského potomka. A jestliže měly mužského potomka, patří vám z toho, co zůstavily, jedna čtvrtina poté, když byly vyplaceny odkazy a uhrazeny dluhy jejich. A manželkám patří jedna čtvrtina toho, co zůstavíte, jestliže nemáte mužského potomka. A jestliže máte mužského potomka, pak patří manželkám jedna osmina toho, co jste zůstavili po vyplacení odkazů a po uhrazení dluhů. Jestliže muž nebo žena zanechají dědictví po boční linii a mají bratra nebo sestru, pak každému z obou patří jedna šestina. A je-li jich více, pak jsou podílníky na jedné třetině po vyplacení odkazů a po uhrazení dluhů aniž se tím někomu uškodí. A toto je ustanovení od Boha a Bůh je vševědoucí, blahovolný.“ (Korán, 4:12)

4.5 Trestní právo

Následující podkapitola pojednává o rozdílném pojmání trestního práva u mužů a žen. Kritériem pro trestní zodpovědnost ve vybraných arabských zemích je věk, kdy se ukáže, že je jedinec dostatečně vyspělý. U dívky je to ve věku 8 nebo 9 let, u chlapce 14 let.

Pod Íránským trestním právem jsou některé trestné činy rozlišeny podle genderové diskriminace. V některých výjimečných případech dostane žena nižší trest než muž za stejný zločin, jedná se např. o homosexualitu, za kterou muž dostane trest smrti, zatímco žena 100 ran bičem. Nicméně ve většině případů se zavádí tvrdší tresty pro ženy. Mezi tyto tresty patří ukamenování, které bývá aplikováno velmi často. Pohlavní styk je povolený pouze v manželství, porušení tohoto zákona je považováno za *hadd*, tedy zločin. Jiný typ přestupku, tzv. *zina*, je definován jako pohlavní styk mezi mužem a ženou, kteří nejsou v manželském svazku. Pro dokázání tohoto trestného činu jsou velmi přísná pravidla, včetně svědectví čtyř očitých svědků, kteří musí vypovídat celkově čtyřikrát. Osoby, které spáchaly *zinu* jsou potrestány buď 100 ranami bičem, nebo jsou ukamenovány k smrti, záleží na jejich právním statusu. Pro vdané ženy a ženaté muže je určen trest ukamenování. (Nayyeri, 2013)

Trest ukamenováním dostávají většinou ženy. Je to dáno tím, že ženy bývají častěji usvědčeny z cizoložství, zatímco muži mohou jednoduše říct, že s danou ženou uzavřeli dočasné manželství. Chudoba, závislost na návykových látkách a domácí násilí hrají velkou roli v tom, že jsou ženy usvědčené z cizoložství a častěji ukamenované ve srovnání s muži. V některých případech manželé nutili své ženy k prostituci, aby měli dostatek finančních prostředků k užívání drog, jindy je nutili kvůli problémům ve vztahu. V případě zatčení jim hrozil trest za cizoložství, a pokud byly usvědčeny, dostaly trest smrti ukamenováním. (Javaherian, 2000)

„*Honor Killing*“ neboli vraždy ze cti je název pro vraždu spáchanou manželem, otcem, bratrem nebo jiným rodinným příslušníkem na člena rodiny, který zneuctil rodinnou čest. Většinou se jedná o podezřelé chování, které se obvykle vnímá jako neúcta k rodině a většinou zahrnuje nemanželský vztah, vlastní volbu partnera a odmítnutí dohodnutého manželského sňatku. Další formou neúcty je homosexualita, oblékání se nevhodně a vyzývavě v očích rodiny, nebo když je žena obětí znásilnění. Ženy a dívky patří mezi nejčastější oběti těchto vražd ze cti. (Nayyeri, 2013)

Kvůli utajovaným činům a nedostatečnému vládnímu šetření není zřejmé, jaká je statistika těchto vražd ze cti v Íránu. Nicméně občas se objeví některá data ve zprávách. 50 vražd ze cti bylo vykonáno v průběhu 7 měsíců mezi lety 2008 až 2009. V provinciích, kde žije většinové původní rurální obyvatelstvo, k nim dochází nejčastěji. Jedná se o tyto provincie: Fars, Eilam, Kermanshah a Khuzestan. V Ahvazu, hlavním městě provincie Khuzestan bylo zavražděno 15 žen v letech 2008/2009. (Nayeri, 2013)

Otec nesmí být zabit za vraždu svého dítěte, ale je uvězněn na dobu tří až deseti let. Tímto otec získává legální imunitu v případě, že zabije vlastní dítě. Vraždy ze cti zůstávají bez efektivního trestu. Když jiný člen rodiny, např. bratr oběti zabije dívku nebo ženu v rodině, šaría dává obětem právo určit, zda má být vrah odsouzen nebo mu má být odpuštěno. V případech, kde rodinný příslušník spáchá vraždu, si zřídka někdo stěžuje, většinou to útočníkovi odpustí, což nedává soudům jinou možnost, než ho maximálně poslat na 3 až 10 let do vězení. (Javaherian, 2000)

Článek 630 trestního zákoníku, který se problematikou vražd ze cti zabývá, byl předmětem dotazování UNHCR. Reakce Íránu byla, že považuje vraždy ze cti za zakázané, chce proti nim bojovat a nesouhlasí s nimi. Nicméně Írán nemůže tvrdit, že má v úmyslu s těmito praktikami skoncovat, když právní předpis, jako článek 630, je stále platný a ustanovení nového trestního zákona byla právě aktualizována. (Nayeri, 2012)

Svědectví muže má dvakrát vyšší váhu než svědectví ženy. Svědectví ženy není akceptované u všech typů trestných činů, např. trestný čin homosexuálního chování mezi muži smí být dokázán svědectvím čtyř mužů. Podávání svědectví není právo, ale povinnost, a proto by zproštění této zátěže nemělo být bráno jako porušování lidských práv. Nicméně lidsko-právní aktivisté neusilují o právo na rovné svědectví, ale spíše se zabývají diskriminací a tím, že jsou ženy podle zákona méně spolehlivé při podávání svědectví. Ženy jsou viděny jako méněcenné a méněschopné v porovnání s muži. Podle tohoto tradičního pojetí nejsou soudné, protože se rozhodují na základě emocí a mají tendence k odpuštění. Z tohoto důvodu by jejich svědectví nebylo objektivní a hodnotné a smí být použito jen v nedůležitých soudních případech, kde musí zároveň vypovídat i muži. (Nayeri, 2013)

4.6 Ženská hnutí a feminismus

Feminismus je definován jako „obecný zájem o ženskou problematiku; jako uvědomění si, že ženy zažívají diskriminaci v práci, doma a ve společnosti kvůli svému genderu; a jednání zaměřené na zlepšení jejich životů a změnu situace.“ (Mir-Hosseini, 1999)

Íránské ženy byly tradičně zbavovány základních lidských práv a trpěly kvůli ideologii mužské dominance, která je považuje za nerozumné, nevyspělé, a diskriminace je pronásleduje od začátku do konce života. Na počátku 19. století požadovala Qorrat al-Ayn, íránská básnička, povinnou školní docházku pro dívky, kritizovala mnohoženství a na protest sundala závoj na veřejnosti. V roce 1852 byla kvůli svým aktivitám popravena. (Arebi, 1994)

Boj žen za jejich občanská, ústavní a lidská práva se transformoval v hnutí počátkem 20. století, kdy na sebe ženy upozorňovaly prostřednictvím petic a zakládáním novin. Íránské aktivistky se snažily najít způsob, jak skoncovat s kulturními projevy, jako je patriarchální stát, tajné domácí znásilňování, povinné zahalování, genderová segregace a nadvláda muže v rodině. Všechny své nápady a možná řešení publikovaly do novin a časopisů, mezi které patřily např. noviny *Payam-e Hajar*, měsíční výtisky časopisů *Zanan* a *Farzaneh* a elektronické newslettery jako např. *Bad Jens*, *Zanān-e Iran-e Emrooz (Iranian Women Today)*, *Tribune-e Feministi-ye Zanān (Women's Feminist Tribune)* a *Zanān-e Iran (Women in Iran)*. Chtěly uznat svá občanská práva, mít možnost volit a být v parlamentu. Vznikaly ženské neziskové organizace, školy, zdravotnická střediska a sirotčince pro dívky. (Derayeh, 2006)

V průběhu Islámské revoluce se ženy aktivně účastnily pouličních protestů a masivních demonstrací, což jim dalo velkou moc ovlivnit přesvědčení náboženských vůdců, aby legalizovali ženskou participaci v sociálních a politických procesech v porevolučním Íránu. Z perspektivy íránského občanského práva, které se většinou shodovalo s právem šaría, ženy nebyly právně rovné mužům. I přesto, že se situace pro ženy a muže po revoluci zlepšila všeobecně, právní podmínky žen byly potlačeny a zhoršily se. Kvůli zvyšujícímu se politickému rozkolu v porevoluční íránské společnosti vzrostlo feministické hnutí v 90. letech. (Yamani, 2000)

Íránský feminismus vznikl kvůli sekulárnímu a náboženskému odporu proti církevním autoritám a režimu. Tímto způsobem se na scéně objevili náboženští intelektuálové,

kteří interpretovali islámské tradice méně diskriminačně. Íránské feministky, ať už náboženské nebo sekulární většinou pocházely z akademických, intelektuálních kruhů, kde byla genderová studia vyvýšena na akademickou úroveň a knihy a časopisy o ženské problematice vzkvétaly. S růstem feministických politických hnutí a účasti íránských žen na občanské společnosti a v nevládních organizacích na konferencích OSN bylo hnutí považováno za perspektivní. Feminismus představuje nahromaděné křivdy a nesplněné požadavky íránských žen. Ženy v domácnosti neměly sílu změnit své životní podmínky, byly tichá většina. Mnoho žen se obávalo ekonomického přežívání a ideologické diskriminace. Feministky musely bojovat na čtyřech frontách, v rodině, komunitě, na úrovni občanské společnosti a na politickém poli. (Mir-Hosseini, 2000)

Íránské feministky následují Simone de Beauvoir⁸ a Betty Friedan⁹, které popsaly podmínky ženské liberalizace. Hlavním cílem íránských feministek je právě ženská liberalizace. Chtějí bojovat, dokud většina mužů, stejně jako většina žen nepřijme úplnou rovnost obou pohlaví, včetně stejné zodpovědnosti při starosti o děti, stejných podmínek pro získání zaměstnání a nebudou akceptovat sexuální chování mimo manželství. (Mir-Hosseini, 2000)

Příklady ženských skupin, které jsou zapojené v íránských feministických hnutích a jejich charakteristiky obsahuje níže Tab. 1.

Tab. 1 – Skupiny feministických hnutí a jejich charakteristika

⁸ Simone de Beauvoir, která je považována za matku feminizmu, byla významná francouzská myslitelka a spisovatelka. Mezi její nejznámější literární díla patří *Druhé pohlaví*. (SEP, 2014)

⁹ Betty Friedan byla známá americká spisovatelka a feministka. (Biography, 2017)

	Vysokoškolské studentky	Ženská inteligence	Zaměstnané ženy
Hlavní agenda	Nevýhody v zaměstnání a ve společnosti	Sexismus a androcentrismus, občanská práva	Sociální práva
Cíle	Sociální spravedlnost, rovný podíl moci pro ženy	Získat ženská občanská a lidská práva	Stejně platy za stejnou práci, rovná právní pozice pro ženy

Zpracováno autorkou podle Mohammadi (Mohammadi, 2007)

5. Postavení ženy v saúdské společnosti

5.1 Zahalování a segregace

„Zahalení ženám umožňuje stát se pozorovatelkami, ne pozorovanými. Také je osvobozuje od diktátu módy a módního průmyslu. Zahalení je pro tyto ženy prostředkem, jak se vyhnout sexuálnímu obtěžování a získat si respekt a také jim usnadňuje plnou účast ve veřejné sféře.“ (Yamani, 2000)

Nástrojem k porozumění saúdských zvyklostí je znalost historie státu. Saúdská Arábie byla založena v roce 1932 vládnoucím rodem Saúdů a náboženskými představiteli, kteří vyznávali přísnou verzi islámu. Od začátku byly zákony Saúdské Arábie přejímané z islámského práva šaría. (Economist, 2015)

Zatímco všechny verze islámu navrhují, aby se ženy oblékaly cudně a zakrývaly si vlasy a tělo, Saúdská Arábie je jedna z muslimských zemí, ve které je zaveden povinný oděv. Ženy musí na veřejnosti oblékat *abáju*. *Abája* je černý oděv zakrývající celé tělo včetně hlavy a vlasů. Podle náboženské policie se očekává, že budou mít ženy zakrytý i obličej. *Muttawas*, náboženská policie, kontroluje, zda ženy dodržují nošení předepsaného oděvu, ale ignoruje zahalování mužů. Jde o nerovnost jednání, kdy pro ženy platí přísnější pravidla, která musí dodržovat, což znamená diskriminaci. (Mtango, 2004)

Striktní dress code ale neznamená, že ženy nesmějí vyjádřit svou osobnost či lásku k módě. *Abáju* je možné pořídit v různých střízích, barvách, stylech a látkách. Ženy k ní mohou nosit boty dle libosti, od tenisek po boty Jimmy Choo. Doplňky jsou v Saúdské Arábii velmi trendy, kabelky, sluneční brýle a šperky jsou stejné jako na evropských trzích. Jak ukazuje průzkum z ledna roku 2014, konzervativní názory zůstávají stále rozšířené. Polovina lidí tvrdí, že by ženy měly nosit, co chtějí, dvě třetiny říkají, že by měly ženy nosit nikáb a 11 % chce, aby ženy nosily burku. Západní část Saúdské Arábie je, co se týče oblečení, více uvolněná, ženy nosí barevné *abáje* a ukazují i oblečení pod nimi. (Economist, 2015)

Saúdská Arábie je jedinou zemí na světě, kde je zahalování povinné i pro mladé dívky od 10 let. Pokud nejsou zahalené, jsou považovány za *awry*, což se překládá jako hříšné věci a intimní části těla, které by dívky neměly ukazovat. (Doumato, 2010)

„Stát využívá role žen ve společnosti, aby činil symbolická gesta na důkaz své oddanosti islámu, například vynucovaným nošením závoje, zákonem, který zakazuje ženám řídit automobily, omezením výběru studijních oborů a profesí, a tak udržuje přísnou genderovou segregaci ve všech veřejných sférách.“ (Yamani, 2000)

Podle mnoha saúdských žen genderová segregace nijak neovlivňuje jejich nižší sociální status. Právě díky ní mají větší šanci najít pracovní uplatnění a nemusí soutěžit s muži. Genderová segregace jim dává profesionální výhody, není zde žádné soupeření s muži v pracovních nabídkách v ženských školách, bankách a univerzitách. (Doumato, 2010)

Vysoká míra segregace je viditelná v oblasti vzdělání, kde má negativní dopady na ženy a dívky. Dívky a chlapci mají oddělené učebny, přednášky pro studenty na univerzitách jsou také zvlášť, dívčí třídy jsou mnohem početnější. Chybí dostatek vyučujících pro dívky, někdy bývají přednášky pomocí televize, tím pádem se vyučující s dívkami nedostanou do kontaktu. Vyučující pro muže jsou kvalitnější, což demonstruje fakt, že 34 % učitelů má doktorát, zatímco pouhá 3 % vyučujících pro ženy má doktorský titul. Ženská zařízení jsou často v neadekvátním stavu a nelogicky umístěna, knihovny jsou pro dívky přístupné jenom omezeně. (Mtango, 2004)

Do konce roku 2007 měly ženy zakázáno se ubytovat v hotelu a pronajmout si byt. V roce 2008 se v Rijádu otevřel první hotel pouze pro ženy. Ženy mají zakázáno navštěvovat budovy ministerstev. V oddělených prostorách jako jsou např. nemocnice, restaurace, vládní budovy a modlitebny ve veřejných zařízeních mají muži vždy lepší kvalitu vybavení než ženy. Veřejný zábavní prostor v Saúdské Arábii jako jsou parky, zoo, knihovny, muzea a národní folklorní festivaly jsou také segregovány podle hodin přístupu, kdy muži získávají více hodin a v lepším čase. (Doumato, 2010)

Cizinky, které pocházejí zejména z rozvojových zemí, jsou nepříjemně ovlivněny restrikcemi, co se svobody pohybu týče. Jejich zaměstnavatelé jim po přiletu uschovají pasy, čímž jim zamezují cestovat mimo jejich město nebo mít možnost opustit zemi ze své vůle. Někteří zaměstnavatelé požadují mít nárok jako poručníci, čímž je jim dovoleno zamykat ženy v noci doma. Ženy mají zakázáno řídit auto, nemohou si kvůli vysoké ceně dovolit soukromé taxi, musejí čelit nedostatečnému přístupu k veřejné dopravě, pracující ženy jsou často nuceny chodit pěšky na ulici, kde mohou být zadrženy náboženskou policií a obviněny z prostituce. (Doumato, 2010)

5.2 Vzdělání

Do roku 1956 dívky v Saúdské Arábii neměly povoleno studovat. Vzdělání dívek bylo jiné na rozdíl od chlapců. Veřejné školství pouze pro chlapce začalo vznikat na konci 30. let díky objevení ropy. Počátek oficiální veřejné výuky žen v Saúdské Arábii se datuje do roku 1960, kdy byla otevřena první základní škola pro dívky v Rijádu díky korunnímu princovi Fajsalovi, kterého ovlivnila jeho manželka Iffat. Ta v roce 1956 založila soukromou školu pro dívky. Vzdělávání pro dívky začátkem 50. let požadovali muži, kteří studovali v zahraničí. Po absolvování se vrátili zpět do Saúdské Arábie a nemohli zde najít vzdělané ženy, se kterými by se chtěli oženit. Většinou si vzali vystudované dívky ze sousedních států. (Doumato, 2010)

Předtím existovalo neformální vyučování pro chlapce a dívky, jehož cílem bylo přiblížit náboženské zvyklosti, studium Koránu a naučit děti, jaká jsou pravidla chování v jejich komunitě. Studium pro dívky bylo také soukromé, u učitele či učitelky doma, a končilo v období puberty, kdy začala striktní segregace. V 70. letech studovalo zhruba 50 % dívek, v příštích pěti letech už bylo vzdělání dostupné pro všechny. (Altorki, 1986)

Státní veřejné školství je zaručeno všem dívkám i chlapcům, je zdarma na všech úrovních, povinná školní docházka je určena všem od 6 do 15 let. Za posledních 50 let vláda úspěšně vybudovala školní infrastrukturu, která vedla ke zvýšení počtu zápisů na střední školy a univerzity, stejně jako podpořila rozvoj gramotnosti pro dospělé. (Doumato, 2010)

Saúdská vláda prosazovala rovnost pohlaví, 7. září roku 2000 podepsala a ratifikovala Úmluvu o odstranění veškerých forem diskriminace žen- CEDAW. Výsledky ukazují, že došlo k pozitivnímu pokroku, co se týče genderové rovnosti mezi studenty. Podle statistik se zvýšil počet studentek na všech stupních vzdělání v průběhu 30 let. V roce 1974 – 1975 studovalo 272 054 dívek a v roce 2004-2005 2 121 893 dívek. Na přelomu nového tisíciletí byl počet dívek a chlapců vyrovnaný a jsou snahy pro zavedení povinné školní docházky na středních školách pro obě pohlaví. Podle dat Světové banky se ženská gramotnost zvyšuje, z 57 % v roce 1992 na 91 % v roce 2014. (SAMA, 2008)

I přes mnoho omezení dívek, jak již autorka charakterizovala v genderové segregaci na školách, studuje na vysokých školách více dívek než chlapců a zároveň jsou úspěšnější při státních závěrečných zkouškách. Vzdělané dívky ale mají stále větší problémy najít

partnera na stejné úrovni, když není dostatek vysokoškolsky vzdělaných mužů. Muži se středoškolským vzděláním nejsou většinou pro vysokoškolačky přijatelní, protože nemají stejný stupeň vzdělání, což představuje problém pro potenciální budoucí život. (Doumato, 2010)

V roce 2004 absolvovalo vysokou školu celkově 75 % žen. Nicméně podle ministra školství chodí na veřejné univerzity jenom jedna třetina žen. Je to dané tím, že ne všechny vysoké školy mají sekce pro dívky. Někteří profesori odmítají přijmout dívky do svých studijních programů nehledě na univerzitní politiku zavedenou ministerstvem. Dívky by se měly věnovat oborům, které jsou typické pro ženy, např. učitelství, studium islámu a interpretace Koránu. Dívky by se měly zajímat o to, jak se v budoucnu postarat o svého manžela a děti, vysokou školu nemusí nutně studovat, protože v tomto věku už by měly být vdané. Vysoká škola by jim mohla bránit v uvědomění si svých rolí jakožto matek a manželek. Například na King Fahd Teaching Hospital univerzitě mají zakázáno studovat všeobecnou chirurgii a pediatrii. (Doumato, 2010)

Podle Doumato mají dívky možnost studovat univerzity v zahraničí a také získat státní stipendium, které jim pokryje školní poplatky, ubytování, zdravotní pojištění a příspěvky pro děti a manžela. Před 10 lety byly založeny soukromé univerzity pouze pro ženy, např. Effat College a Dar Al-Hekma College v Džiddě. Výuka tam probíhá v anglickém jazyce, dívky mají možnost studovat inženýrství a medicínu, mohou se účastnit stáží v zahraničí a studia na amerických univerzitách. V Rijádu je univerzita Prince Sultan, kde jsou programy v angličtině a dívky tam mohou studovat např. právo. (Doumato, 2010)

Vláda také oznámila záměr postavit 17 technických univerzit pro dívky v různých částech země, ne pouze v hlavním městě. Vznikne více než 300 technických a profesních institucí, které budou mít za úkol odborně připravit dívky a chlapce na trh práce. (Al-Munajjed, 2010)

5.3 Zaměstnání

Kulturní tradice a místní zvyky hrají hlavní roli v národním ekonomickém rozvoji, vytváří jedinečné příležitosti a výzvy co se týče politiky práce. V Saúdské Arábii se vede debata, jaká je role ženy ve společnosti. Jakožto národ, který hluboce uznává rodinu a tradice, se Saúdská Arábie brání jakémukoliv pokroku, který by mohl ohrozit tyto tradice. Role ženy v Saúdské Arábii je hlavně rolí manželky a matky, která je v domácnosti a stará

se o manžela a děti, je těžké se posunout kupředu, co se týče ženské participace na pracovním trhu. Ta se setkává se skeptickými náladami a nepřátelskými postoji ve společnosti. Ačkoli mnoho mužů vítá tuto příležitost pro ženy přispět do rodinného rozpočtu, většina má strach ze změny. Roste povědomí, že ženy hrají důležitou roli na pracovním trhu, ale společenské zvyky je omezují. (Al-Munajjed, 2010)

V roce 2013 pracovalo v Saúdské Arábii 10,6 milionů osob, ale méně než polovina z nich byla saúdské národnosti. 85,6 % saúdských zaměstnanců tvořili muži. Saúdstí politici se snaží zvyšovat podíl Saúďů v nových firmách, ženy jsou podporovány, aby se podílely na ekonomice své země, ale stále tvoří méně než 15 % pracovní síly. (Doumato, 2010)

Kolem 93 % zaměstnaných žen vystudovalo střední školu nebo univerzitu a totéž vystudovalo jenom 60 % zaměstnaných mužů. Ve skutečnosti 78,3 % nezaměstnaných žen jsou absolventky vysokých škol, zatímco 76 % nezaměstnaných mužů mají středoškolské nebo nižší vzdělání. Společenský tlak a jejich nedostatečná podpora v rodině ženám brání zapojit se na saúdské pracovním trhu. V roce 2013, 48,3 % absolventů univerzit tvořily ženy, což je hlavní faktor, který zvyšuje ženskou participaci v práci. Neznamená to ale, že díky absolvování vysoké školy dívky automaticky najdou práci. Národní vzdělávací systém nepřipravuje dívky na prestižní pracovní pozice. Výsledkem je, že ženy najdou uplatnění převážně v tradičních pracovních oborech, které jsou pro ně vhodné, patří sem např. učitelství, sociální a zdravotnické služby. (Al-Munajjed, 2010)

Od roku 2000 se ženská participace na pracovním trhu zvýšila třikrát, z 5,4 % na 15,4 % v roce 2013. Přestože se podle statistik situace zlepšila, Saúdská Arábie stále zůstává na nejnižší příčce v zaměstnanosti žen ve státech Perského zálivu. Existuje mnoho důvodů, proč se ženská nezaměstnanost zvyšuje, některé jsou sociální, právní a ekonomické. Saúdská vláda musí zvážit vážná řešení a reformy, které by zvýšily zaměstnanost žen a podmínky pro ně. Nicméně toto jsou důvody, proč se ženská nezaměstnanost zvyšuje:

1. Tradiční role ženy ve společnosti má větší hodnotu jako role matky a manželky. Ženy v Saúdské Arábii nejsou povzbuzovány, aby si vybraly kariéru před budováním rodiny a starostí o ni.
2. Zákon o zákazu řízení aut se nezměnil, vždycky byl největší překážkou pro šanci zaměstnanosti žen. Je velmi komplikované se do práce dopravit.

3. Aplikování zákonů není monitorováno vládou. Ženy například potřebují souhlas jejich mužského ochránce, aby mohly začít pracovat. (Doumato, 2010)

Nezaměstnanost v regionech ukazuje, že v rurálních oblastech je méně pracovních příležitostí. Nejvyšší nezaměstnanost je v regionu Heal, kde dosahuje až k 35 %, následuje Makkah al Mukarramah s 29 %, dále Al Madinah al Munawarah s 28 %, region Asir má 23 % a nejnižší nezaměstnanost má region Al Qassim se 17 %. Ačkoli je Al Qassim považován za konzervativní kraj, žije tam mnoho vzdělaných žen, které pracují jako učitelky na základních a středních školách, na univerzitách a hlavně ve veřejném sektoru. Ačkoli saúdské právo a nařízení vycházející z šarií, zaručují právo žen na práci, vyhrazují si rozhodovat o vhodném pracovním prostředí, tj. kde ženy nepřijdou do kontaktu s muži a nebudou tak vystaveny sexuálnímu obtěžování. (Al-Munajjed, 2010)

Snahou veřejného sektoru je zaměstnávat co nejvíce mladých, vzdělaných žen, které žijí ve městech. Až 95 % zaměstnanců ve veřejném sektoru jsou ženy, 85 % všech pracujících žen je zaměstnáno ve školství, jak na pozicích učitelek, tak i ve školní administrativě. Veřejný sektor ženám poskytuje lepší bezpečnostní podmínky než sektor soukromý. Ženy momentálně tvoří více než 30 % vládních zaměstnanců. (Doumato, 2010)

Pouze 5 % žen pracuje v soukromém sektoru, kdy se většina soukromých společností vyskytuje ve městech, v komerčních centrech. Saúdky většinou pracují v bankovníctví. Ministerstvo práce vytvořilo mnoho pracovních příležitostí speciálně pro ženy, jako např. recepční, krejčí, nutriční specialista, fotografka a kosmetička. Vláda také otevřela turistický průmysl ženám, mají možnost vyjet na odborné stáže do zahraničních institucí. Ve městě Al Khobar pracuje více než třicet žen v pěti-hvězdičkových hotelech, v oblasti marketingu a rezervací. V regionu Tabuk s přílivem turistů pracují jako průvodkyně. (Al-Munajjed, 2010)

Kromě toho saúdské ženy zvládají řídit své vlastní podniky a investice, 97 % tvoří obchody, finanční a poradenské služby. Vlastní také 12 % všech firem v Saúdské Arábii, včetně 16 % velkých zpracovatelských podniků. Nicméně aby mohly mít vlastní podnikání, musí mít povolení od jejich mužského opatrovníka. (Al-Munajjed, 2010)

Vzdělané ženy zakládají nevládní neziskové organizace, které působí v oblasti ženských práv, vytváří ekonomické příležitosti pro chudé a nevzdělané ženy v městských i rurálních oblastech, které se účastní odborných školení a poskytují jim mikropůjčky pro založení

vlastního podniku. Jedná se např. o *The Al-Nahda Philanthropic Society for Women*, které v rijádkém *Training and Employment Center* cílí na zvýšení lidského kapitálu saúdských žen a poskytují zdarma odborné programy spolu s nabídkami práce. Toto centrum zatím našlo práci pro více než 2000 saúdských žen, které díky němu pracují v továrnách, bankách a sociálních, vzdělávacích a zdravotnických institucích. (Bedu, 2009)

King Abdul Aziz Women's Charity Association's Al Barakah Loans Center v Buraidahu, regionu Al Qassim financuje projekty pro rozvedené ženy a vdovy s nízkým příjmem. Více než 800 saúdských žen těžilo z této iniciativy přes projekty, které zahrnují prodej levného oblečení, nábytku, vybavení domácnosti a hospodářských zvířat. V roce 2005 vznikl neziskový fond *Centennial* jako součást ekonomické iniciativy pro rozvoj venkova a podporoval malé podniky a mladé podnikatelky mimo velká města Saúdské Arábie. Poskytoval půjčky a vzdělávací služby až po dobu tří let. 26 % projektů bylo financováno v oblastech umění a designu, administrativy, restaurací a zásobování, kosmetických salonů, obchodů s oblečením a sportovních zařízení. (Al-Munajjed, 2010)

Hlavní iniciativa, která vznikla v soukromém sektoru v boji proti nezaměstnanosti žen, se jmenuje *The Abdul Latif Jameel Community Service Programs (ALJ)*, která od roku 2003 vytvořila více než 114 tisíc pracovních příležitostí pro muže i ženy. V rámci *ALJ* vznikl projekt *Productive Family*, díky kterému našlo v roce 2009 téměř 25 tisíc žen práci ve všech regionech Saúdské Arábie. Tento projekt jim poskytl malé půjčky a kurzy v oblastech vaření, líčení, první pomoci a krejčovství. *The Empowering Capabilities, Skills and Aptitude (ECSA)* je první saúdkoarabskou pracovní agenturou, vznikla v roce 2005 a zaměřuje se čistě na ženy. Pořádá kurzy a školení a práci díky ní získalo minimálně 300 žen ve společnostech jako *Sama Airlines*, *Four Seasons Hotel*, *The World Trade Center* v Rijádu a *Manhal Center*. (Al-Munajjed, 2010)

Mezi další iniciativy patří *Princ Sultan Fund for Supporting Women's Small Projects* ve východním regionu země, který podporuje ženské podniky a kreativitu nebo projekt *Work Plan Project* pro ženy, které pracují z domova spuštěný organizací *The League of National Women at the Chamber of Commerce* a městem Rijád. Díky mezinárodním právním závazkům vůči nevládním neziskovým organizacím slíbili politici Saúdské Arábie podepsat prohlášení o rozvoji zaměstnanosti, ve kterém je napsáno, aby se všechny ženy zapojily do saúdského pracovního trhu. (Al-Munajjed, 2010)

5.4 Rodinné a dědické právo

Ženy v Saúdské Arábii mají velké nevýhody oproti mužům, když se hovoří o rodinném a dědickém právu. Mluví se například o tom, že muži mohou mít čtyři ženy, mají právo se nechat rozvést a děti jsou svěřeny do jejich péče. Osobní status žen v Saúdské Arábii je charakterizován šaríí ve prospěch mužů, kteří mají lepší pozici při svatbě, rozvodu, opatrovnictví dítěte a dědictví. Manželství je uzavřeno smlouvou, kterou podepisuje manžel a opatrovník ženy. Smlouva požaduje, aby nevěsta uvedla, zda je panna, vdova nebo rozvedená, tyto stejné informace však nejsou požadované od ženicha. (Doumato, 2010)

Uzavření manželství v brzkém věku nevěsty je velkým problémem saúdské společnosti, hlavně v rurálních oblastech a u rodin, kde převládá negramotnost. V množství případů si mladé dívky berou o mnoho starší muže. Brzké sňatky brání dívkám ve vzdělání kvůli jejich manželským a rodinným povinnostem, které negativně ovlivňují jejich šance najít zaměstnání a vylepšit ekonomický status rodiny. Také mají špatný dopad na jejich zdraví, jelikož mají vyšší šance zemřít na následky těhotenství a narození dětí. Podle zdravotního výzkumu v Džiddě, bylo 27,2 % saúdských žen provdáno před jejich 16. narozeninami a v době těhotenství měly dvakrát větší šanci na samovolný potrat a čtyřikrát větší šanci na poškození plodu a úmrtí novorozence. V Saúdské Arábii není stanoven minimální věk pro uzavírání manželství. Saúdská Komise pro lidská práva zahájila kampaň na stanovení minimálního věku na uzavírání manželství pro ženy od 17 let a pro muže od 18 let. (Al Munajjed, 2009)

Saúdky si berou muže cizí národnosti stále více, bylo uzavřeno kolem 20 tisíc mezinárodních manželství v posledních 5 letech. V tomto případě musí muž i žena obdržet povolení od ministerstva vzít si někoho jiné národnosti. Ministerstvo ale požaduje důkaz, že budoucí manžel či manželka je islámského vyznání. U saúdských mužů to není zdaleka problém, dostanou povolení bez zbytečného oddalování, ale snoubenci saúdských žen musí poskytnout lékařské zprávy, pas, úřední dokumenty. I přes tohle všechno není jisté, zda se saúdská dívka může vdát za někoho cizího, ministerstvo její žádost schválně zdržuje. (Alosaimi, 2007)

Saúdská žena se může rozvést, pokud její manžel zahrnul její právo na rozvod do manželské smlouvy. Nicméně je možné, že podle šaríí a rozhodnutí soudů bude smlouva neplatná. Žena může podat petici na rozvod, pokud je schopná dokázat,

že má vážné důvody se nechat rozvést. Ve většině případů se jedná o problémy s impotencí, s nemocemi, což je velmi obtížné a ponižující přiznat před soudem. Existuje ale jiná možnost, kdy si žena může koupit svoji cestu z manželství tím, že se zřekne svých domácích povinností a svého *mahru*. Saúdský manžel má právo na rozvod bez zbytečného vysvětlování, jednoduše řekne jeho záměr vedoucí k rozvodu, třikrát ho zopakuje a je rozvedený. V Saúdské Arábii může poručník ženu rozvést bez jejího souhlasu. Muž má dle zákona povinnost poskytnout finanční prostředky své bývalé manželce v období po rozvodu, ale v praxi toto nařízení moc nefunguje. Děti jsou zřídka svěřeny do matčiny péče, ačkoli věk, ve kterém se o ně může postarat otec je u chlapce 7 let, u dívky v období puberty. Pokud bylo prokázáno, že je otec nevhodný, děti zůstanou u matky. Jsou ale případy, kdy otec dostal děti do své péče, přestože nebyl kompetentní, případně je získali jejich prarodiče. (Doumato, 2010)

Technologie otevírají nové možnosti pro nezadané muže a ženy jak najít vhodné partnery do manželství. Na dvou televizních kanálech si mohou založit profily, informují o svém věku, vzdělání, povolání, finanční situaci. Nevkládají zde žádné fotky, ale popisují svůj vzhled a požadavky na budoucího partnera. Tito svobodní lidé hledají partnery mimo okruh svých rodinných známých a tato manželství nejsou domluvená. (Bahry, 2008)

Žena má právo vlastnit a spravovat svůj majetek, včetně nemovitostí, *mahru*, dědictví, investic a vydělaných peněz. Dědické právo v Saúdské Arábii vychází ze šarií, kde je ženě přiznán jen poloviční podíl majetku na rozdíl od muže. V případě úmrtí otce zdědí jeho synové dvojnásobek toho, co zdědí jeho dcera. Tohle nařízení platí i pro ovdovělé a rozvedené ženy, které zdědí velmi malou částku, ale dle zákona mají synové povinnost ji finančně podporovat. (Tschannen, 2013)

5.5 Trestní právo

Způsob, jakým je islám začleněn do saúdského soudnictví a veřejné správy má hluboký dopad na vztahy mezi mužem a ženou, kdy podle přístupu ke spravedlnosti je vidět jasná diskriminace žen. V posledních letech ale dochází ke zlepšení, nebo alespoň vlády slibují pokrok, pokud jde o soudní pohled na ženy a jejich občanská práva. Zákony v Saúdské Arábii požadují, aby vláda vycházela z předpokladu spravedlnosti v šarií. Problém je, že šaría v Saúdské Arábii nenabízí rovnoprávnost žen. Místo toho jsou ženy považovány za méněcenné, jsou pod kontrolou svého poručníka. Náboženská policie známá jako Výbor

pro podporu ctnosti a prevenci neřesti dohlíží na jejich chování na veřejnosti, kontroluje, zda na sobě mají vhodný oděv a jsou skromné ve vztahu k mužům. (Doumato, 2010)

Saúdská Arábie nemá psaný trestní zákoník. Muži a ženy jsou svévolně zatýkáni a odsouzení jsou potrestáni v souladu s právem šaría podle výkladu jednotlivých soudců. Kvůli chybějícímu trestnímu zákoníku si soudci mohou stanovit tresty za uskutečněné i fiktivní zločiny podle své vůle. Toto nejvíce ubližuje vyloučeným skupinám obyvatel Saúdské Arábie a občanům jiných zemí. Jako příklad může sloužit odsouzení k trestu smrti Jordánky Fawzy Falih, která byla obviněna z čarodějnictví. Čarodějnictví, praktikování černé magie a nošení amuletů jsou v zemi zakázány, je to psáno v saúdských školních učebnicích, což ale cizinci, kteří v Saúdské Arábii nestudovali, nevědí. (Human Rights Watch, 2008)

Stejně jako v Íránu je i v Saúdské Arábii mnoho druhů trestů. Právní spravedlnost v islámském právu zdůrazňuje tři hlavní oblasti trestů: *qisas*, *tazir* a *hudud*. Zabití a vražda patří mezi trestné činy, kterým se říká *qisas*. Při těchto činech se může odsouzený vykoupit. *Tazir* se týká trestných činů, které nejsou stanovené v Koránu nebo Sunně, záleží na soudci, jak viníky potrestá. Trestné činy nazvané *hudud* zahrnují:

- *zinu*, což je pohlavní styk mimo manželství. Trestá se smrtí ukamenováním pro lidi v manželství, kterým se říká *muhsan*. Svobodní muži a ženy dostanou 100 ran bičem.
- krádež, která se trestá useknutím ruky
- falešné obvinění ze *ziny*, což se trestá 80 ranami bičem
- konzumace alkoholu, kdy je trest také 80 ran bičem
- někteří soudci zde řadí i trestný čin *hadd*, za nějž je trest smrti (Tønnessen, 2016)

Jeden z trestných činů, ze kterého jsou speciálně obviňovány hlavně ženy je *khulwa*, což je kontakt či setkání muže a ženy, kteří nejsou v příbuzenském vztahu. Zahrnuje to situace, když spolu např. sedí u stolu v restauraci, sedí v taxíku nebo se setkávají

za účelem podnikání.¹⁰ V Saúdské Arábii je trestné také cizoložství a smilstvo. Pro usvědčení jsou potřeba čtyři mužští svědci (ženy jako svědkyně nejsou povoleny) nebo přiznání pachatele před soudem. Smilstvo se trestá 100 ranami a uvězněním na jeden rok. Ženy, které se dopustily cizoložství, jsou ukamenovány. (Tønnessen, 2016)

Podle reportu *Special Rapporteur on Violence against Women*, jsou ženy cizí národnosti, pracující jako hospodyně a uklízečky v domácnostech více náchylné ke zneužívání, včetně sexuálního obtěžování. V ženské věznici v Rijádu je většina z 1200 všech vězeňkyň jiné národnosti převážně z Asie a Afriky. Mnoho z nich bylo zatčeno a uvězněno za tzv. zločiny proti morálce jako je cizoložství a smilstvo. (Tønnessen, 2016)

5.6 Ženská hnutí a feminismus

Saúdská antropoložka Mai Yamani o feminismu říká: „*zpochybňování rolí žen a jejich postavení v jejich vlastní společnosti jejich vlastními slovy je formou feminismu,*“ a dodává „*feminismus, jako politická a společenská síla, je běžně připisován západním liberálním principům individuálních lidských práv, demokracie a svobody.*“ (Yamani, 2000)

Saúdská Arábie je absolutní monarchie, ve které má král veškerou moc. Politické strany a občanská společnost jsou zakázány a média jsou cenzurována. Je těžké si představit nějaké hnutí saúdských žen, což by v tom případě znamenalo, že se ženy shromáždí a svobodně a nezávisle na státu spolu komunikují. (Vidyasagar a Rea, 2004)

Saúdské organizace na podporu ženských práv neexistují. Spíše působí online pomocí blogů a petic. Lidskoprávní aktivistky mají zkušenosti s vedením online kampaní, ve kterých napadají státní režim, omezení pracovních příležitostí, cenzuru online aktivit

¹⁰ V roce 2008 byla 37 – letá americká podnikatelka a matka tří dětí zadržena rijádskou náboženskou policií za to, že seděla vedle svého kolegy na veřejnosti. Policie ji odvedla do věznice Malaz, kde byla prohledána a nucena sundat oblečení, které bylo pohozeno na mokrou špinavou podlahu. Poté byla vzata k soudu, kde se projednávalo její chování. Soudce jí řekl, že její špinavé oblečení se hodí k její špinavé osobnosti. Po podepsání přiznání byla propuštěna do péče svého manžela. Podobný případ se stal i v roce 2009, kdy 75-letá Syřanka byla spatřena s dvěma mladými muži, nejspíše jejími synovci a jako trest dostala 40 ran bičem, 4 měsíce ve vězení a byla deportována zpět do Sýrie. (Doumato, 2010)

a diskreditují hlavní mainstreamová média. Některé z aktivistek se bojí nahlas vyjádřit svou podporu, kvůli strachu, co by se přihodilo jejich rodině, práci nebo jaký by to mělo dopad na jejich finanční situaci. (Tønnessen, 2016)

Počet Saúdek, které požadují práva žen, stále roste i navzdory omezení vlády. Ženská práva se v tomto případě týkají zrušení diskriminačních právních praktik, jako je např. zákaz řízení. Manal al-Sharif, která vede tuto kampaň, věří, že pokud ženy chtějí změnit svůj život, tak jej změní. Pokud budou ženy mlčet, nemyslí si, že by se něco mohlo změnit. Lidská práva jsou totiž brána, ne dáována. (al- Sharif, 2012)

Protesty žen nejsou ničím novým. Mnoho statečných saúdkých žen se vyjádřilo k zákonu o zákazu řízení už před 27 lety. Hnutí začalo 6. listopadu roku 1990 uprostřed krize, kdy desítky žen, které se shromáždily před obchodem Tamimi Safeway vzaly auta a řídily po rijádské dálnici, dokud nebyly zastaveny policií. (Altorki, 2000)

Ženy také podepsaly několik petic kvůli zákazu řízení, ale všechny byly vládou zavrženy. Organizování demonstrací je sice zakázáno, ale to nezabránilo více než tisícovce žen, aby znovu vzaly auta a šly řídit do ulic. Ženy kvůli tomuto porušení zákona byly suspendovány z práce, uvězněny a měly zákaz cestovat. Protože zákaz řízení žen existuje jenom v Saúdské Arábii, kampaň zaujala mezinárodní média a vznikl tak určitý tlak na saúdskou vládu. (Tønnessen, 2016)

Lidskoprávní aktivistky se setkávají s nesouhlasnými názory v politické a náboženské sféře, což je pochopitelné, ale dostávají také mnoho negativních reakcí od ostatních žen. Je důležité poznamenat, že na každou petici napsanou aktivistkami za ženská práva, byla zveřejněna i petice proti nim. Ke kampani Al Huweiderové *“Jednejte s námi jako s dospělými nebo opustíme zemi“*, která usilovala o zrušení povinnosti mít poručníka - *mahram*, se vyjádřily saúdské ženy v čele se saúdskou princeznou Jawaher bint Jalawi s kampaní *“Můj poručník ví, co je pro mě nejlepší.“* Tvrdily, že zákaz řízení je vhodný a že mužský poručník je důležitý v každodenním životě ženy. Tuto petici podepsalo více než tisíc saúdských žen a byla poslána saúdskému králi Abdallahu bin Abd Al-Aziz. Kromě nesouhlasu se zrušením *mahramu* tam bylo psáno, že všechny liberální názory vedou k westernizaci islámských hodnot. (Tønnessen, 2016)

6. Komparace postavení žen v Íránu a Saúdské Arábii

6.1 Komparace na základě zkoumaných skutečností

6.1.1 Zahalování

V Íránu v letech 1794 až 1925 bylo pro obyvatele typické tradiční oblečení. Po roce 1935, kdy Íránu vládl Rezá Šáh Pahlaví, došlo k obrovským změnám. Nošení šátků a zahalování čádorem bylo přísně zakázáno, za nedodržování následoval trest. Avšak po roce 1979, kdy byla islámská revoluce v Íránu, se pravidla odívání změnila. S nástupem nové vlády Rúholláha Chomejního měly ženy povinnost nosit čádor, typický ženský oděv, kdy za nedodržení správného odívání hrozilo ženám vězení až po dobu jednoho roku. Od 90. let po současnost došlo ke zlepšení situace, kdy pouze zahalování šátkem je povinné, nicméně dívky, které odmítají nosit čádor a preferují zahraniční modu a pouze šátek, jsou vládou považované za méněcenné.

Když autorka srovnává situaci v Saúdské Arábii, nevidí žádné výrazné zlepšení, co se týče zahalování žen. Je to tím, že zákony Saúdské Arábie vychází ze smlouvy z 18. století, je tam uplatňována přísná verze islámu, hodně se dbá na tradice, ke kterým patří celkové zahalování žen a dívek již od 10 let. Jako jediná z muslimských zemí má Saúdská Arábie povinný ženský oděv - abáju, zakrývající celé tělo. Někde se dokonce i předpokládá, že ženy budou mít zakrytý obličej. Hlavní město Rijád je považováno za nejvíce konzervativní území Saúdské Arábie, ale např. v západní části si mohou ženy upravit abáju a vyjadřovat tak lásku k módě.

6.1.2 Segregace společnosti

Problematika segregace v Íránu byla jiná před a po islámské revoluci. Před islámskou revolucí byla segregace zakázána, po islámské revoluci byla segregace uzákoněna. Projevilo se to tím, že najednou ženy a muži nemohli být společně ve veřejných prostorech, pokud nejsou v příbuzenském vztahu, mají oddělené sekce v prostředcích veřejné dopravy. Segregace dívek a chlapců je viditelná hlavně ve školství a zdravotnictví. V Íránu jsou oddělené základní a střední školy pro dívky a chlapce, vyučující pro dívky nesmí být muž, učitelky nesmí učit chlapce. Situace u univerzitního vzdělání je jiná, ženy mají přednášky společně s muži, co se týče univerzitního prostředí, tak jsou pro ně oddělená schodiště a vchody. Ženy sice studují společně s muži, ale jsou omezené

v tom, jaké studijní obory jsou jim dovoleny. Segregace je uplatňována i v sektoru zdravotnictví, kdy existuje jenom jedna ženská nemocnice, což vedlo ke zhoršení zdravotního stavu žen, nebyl dostatečný počet lékařek. V roce 1998 byl přijat Zákon o úplné segregaci žen a dívek ve zdravotnictví.

V Saúdské Arábii platí segregace na základě pohlaví již od založení státu. Ženy a dívky nesmí být společně ve veřejných prostorech s muži, např. v knihovnách a muzeích je určen čas, kdy tam budou pouze ženy. V nemocnicích, restauracích a modlitebnách jsou rozdělené sekce na ženské a mužské, ale muži mají vždy lepší podmínky a vybavení.

Vysoká míra segregace je zřejmá v oblasti školství, kdy jsou zakládány základní, střední a vysoké školy oddělené pro dívky a chlapce. Především výuka na univerzitách má negativní dopady na dívky, kterých je ve třídách více, než je norma, nemají dostatek ženských vyučujících, mnohdy se výuka koná pomocí technologií, chybí tak osobní kontakt mezi studentkami a vyučující. Je také nutno dodat, že učitelky pro dívky nejsou tak kvalifikované jako učitelé pro chlapce. Saúdská Arábie je jedinou zemí na světě, kde mají ženy zakázáno řídit automobil, při porušení zasahuje náboženská policie.

6.1.3 Vzdělání

Vzdělávání pro dívky v Íránu začalo v roce 1835, kdy byla založená první dívčí škola, kam ale nesměly chodit muslimské dívky. První muslimské dívky studovaly na Americké dívčí škole v Teheránu od roku 1899. V roce 1911 začala povinná školní docházka a zároveň bylo založeno Ministerstvo školství. V roce 1934 vznikla první univerzita pro ženy v Teheránu, kde dívky mohly studovat jakékoli studijní obory. Před islámskou revolucí na univerzitě studovalo 30,9 % žen. Po revoluci prošlo vzdělávání dívek změnami, do školních osnov se přidala výuka náboženství, byly eliminovány myšlenky dynastie Pahlaví. Ženy mohly studovat, ale již byly omezené ve výběru studijních programů, obory, které jsou doménou mužů, jako je např. inženýrství a zemědělství pro ně nebyly nadále možné. Od poloviny 90. let došlo ke zlepšení situace, kdy ženy mohly studovat, co chtěly, stejně jako za Pahlavího dynastie. V současnosti je ve středoškolském a vysokoškolském vzdělání větší účast dívek než chlapců, větší polovinu studentů na univerzitách tvoří dívky.

V Saúdské Arábii je situace, která se týká vzdělání, na horší úrovni. Na rozdíl od Íránu tam dívky nemohly studovat do roku 1960. V roce 1960 byla otevřena první dívčí škola v Rijádu. Podnět ke vzdělávání žen navrhli muži, kteří studovali v zahraničí a po návratu

do vlasti nemohli najít rovnocennou partnerku, tudíž si brali za manželky ženy z okolních států Saúdské Arábie. V 70. letech se vzdělávalo více než polovina dívek, o pět let později bylo vzdělání poskytnuté všem dívkám. Povinná školní docházka byla zavedena v roce 2004, děti musejí chodit do školy od 6 do 15 let. Od roku 1975 do roku 2005 se zvýšil počet studentek na všech úrovních vzdělání o 33 %, přičemž gramotnost žen se zvýšila až na 91 %. Na univerzitách studuje více žen než mužů, v roce 2004 je absolvovalo celkem 75 % žen, což může být důsledkem eliminace genderové nerovnosti díky podepsání a ratifikaci CEDAW z roku 2000. Mezi nejčastější studijní zaměření patří převážně učitelství a zdravotnictví, ale obory jako je žurnalistika nebo strojírenství jsou dostupné jen pro muže. Nicméně stále převládají názory, že dívky nemusí studovat, když se nakonec stejně vdají a budou se starat o domácnost a vést pouze rodinný život. Mnohdy mají vystudované ženy problém najít vhodného partnera kvůli vyššímu vzdělání, protože mnoho saúdských mužů má vystudovanou jenom střední školu.

6.1.4 Zaměstnání

U zaměstnání žen v Íránu rozhoduje jejich dosažené vzdělání a pracovní zkušenosti. Platové ohodnocení většinou nebývá v souladu s úrovní studia, ženy mají rovněž méně peněz než muži i přesto, že pracují na stejné pozici. Lepší pracovní podmínky pro ženy mají dopad na tradice a zvyklosti v Íránu. Jedná se o to, že ženy později uzavírají sňatky, mají méně dětí a ve vyšším věku. Ženy motivuje začlenit se do pracovního procesu jejich neutěšená finanční situace, kdy platy jejich manželů nejsou dostatečné a rodina kvůli tomu strádá. Na druhou stranu by mnoho žen chtělo pracovat, ale jejich manžel jim to nedovoluje, protože vychází z historie a náboženství, kdy má být pouze muž živitelem rodiny a žena v domácnosti. Možným řešením by mohly být kratší či poloviční pracovní úvazky žen, kdy ve zbylém čase by ženy mohly být doma s rodinou. Ženy by také mohly těžit z rozvojových projektů, které se zabývají zaměstnaností a přijít tak k novým vědomostem včetně znalosti technologií. V Íránu je vysoká nezaměstnanost, když už ženy pracují, tak většinou ve školství, zdravotnictví, v bankách, ve veřejné správě nebo na statistických úřadech. Najdou uplatnění i v oděvnictví, grafickém designu a vlastní malé obchody.

Saúdská Arábie je zemí, pro kterou jsou tradice velmi důležité. Žena je tam považována především za matku a manželku, která se angažuje pouze v rodinné sféře. Proto je velmi náročné, aby se ženy podílely na pracovní, potažmo ekonomické participaci země.

V Saúdské Arábii pracuje mnoho zahraničních pracovníků, v roce 2013 tam tvořili více než polovinu všech pracujících lidí. Ženy představují méně než 15 % všech zaměstnaných v Saúdské Arábii. Stejně jako v Íránu je tam velké množství vzdělaných žen, které nemají práci. Ve většině případů ženy najdou uplatnění v sociálních a zdravotnických službách a školství. Až 95 % všech žen pracuje ve veřejném sektoru, který jim poskytuje lepší zázemí a bezpečnostní podmínky, nejsou tak vystaveny sexuálnímu násilí. V současnosti ženy tvoří kolem 30 % vládních zaměstnanců. V soukromém sektoru je zaměstnáno jen 5 % žen, převážně pracují v bankovníctví. Saúdská vláda vytvořila specifické pracovní posty jen pro ženy, jako je např. kosmetička, krejčí nebo nutriční specialista. Saúdky jsou velmi schopné manažerky, vlastní 12 % všech firem v zemi, včetně 16 % velkých zpracovatelských podniků. V tomto jsou ovšem limitovány svými mužskými poručníky, od kterých musí mít povolení provozovat podnikatelskou činnost. Ženy s vyšším vzděláním zakládají neziskové organizace, působící v oblasti ženských práv, nabízí ekonomické příležitosti pro nevzdělané ženy z městských a rurálních oblastí. Tyto NGOs např. poskytují mikropůjčky, pořádají odborná školení nebo vytvářejí centra, která pomáhají ženám najít práci.

6.1.5 Rodinné a dědické právo

Jak v Íránu, tak i v Saúdské Arábii je uplatňováno islámské rodinné právo, které se vyznačuje diskriminací a nerovností vůči ženám. Tohle právo dává muži možnost mít čtyři manželky a nechat se rozvést bez souhlasu manželky. Při uzavření sňatku se podepisuje svatební smlouva, kde mohou ženy uvést, že chtějí být jedinou manželkou a nežít ve vztahu s více ženami.

V Íránu je možné uzavřít dočasné manželství, které se nazývá *mut'a*. Ženami, které se takto vdaly, společnost opovrhuje. Jedná se o společenské tabu. Uzavřít tohle manželství může žena pouze s jedním mužem, ale muž si může vzít několik manželek. V Saúdské Arábii o něčem takovém není ani řeč.

V Íránu jsou dva druhy rozvodů, tradiční *talár* - tzv. zapuzení manželky a klasický soudní rozvod, který je v současnosti více uplatňován. V tomto případě bývá vyplacena část svatebního daru, jak je domluveno při uzavření manželství. Žena má právo na rozvod. V posledních 20 letech se v Íránu rozvodovost zvyšuje, jeden rozvod vychází na sedm uzavřených sňatků. Jako nejčastější důvody se uvádí ztráta náboženství, špatný psychický stav, neplodnost nebo trávení volného času na internetu.

Ženy v rodinném právu v Saúdské Arábii mají velké nevýhody oproti mužům. Muži zde mají lepší postavení v otázce svatby, rozvodu a opatrovnictví dítěte. Při svatebním obřadu se podepisuje svatební smlouva, kterou nepodepisuje žena, ale její poručník. Musí tam být uvedeno, v jakém stavu se žena nachází, zda je již rozvedená, vdova nebo panna. Dívky uzavírají manželství ve velmi mladém věku, hlavně pokud žijí v rurálních oblastech, kde převládá negramotnost. Tyto sňatky ovlivňují ženské zdraví, dochází k vyšší úmrtnosti při těhotenství a ke komplikovaným porodům. Je to tím, že v Saúdské Arábii není stanovena věková hranice, která umožňuje dívkám sňatek. Nicméně Saúdská Komise pro lidská práva iniciuje kampaň pro stanovení minimálního věku, požaduje 17 let pro dívky a 18 let pro chlapce.

Ženy se mohou nechat rozvést, pokud je rozvod zmíněn ve svatební smlouvě. Přesto je ale možné, že soud označí smlouvu za neplatnou, žena může podat petici na rozvod, když má vážné důvody, např. nemoc manžela, impotence. Existuje ale druhý způsob, tj. zřeknutí se svatebního daru - *mahr*. Dle příkladů z historie může být žena rozvedena bez jejího vědomí. Muž má právo na rozvod bez nejmenších problémů, v porozvodovém období je jeho povinností bývalé manželce poskytnout finanční podporu, ale v reálu toto nařízení moc nefunguje. Děti jsou svěřeny do péče otce, zřídka je dostane matka, pouze v případě, když je dokázáno, že je pro ně otec nevhodný.

Dědické právo v Íránu i Saúdské Arábii spadá do práva šaría, které vychází z patriarchálního systému. Ženě je přiznán poloviční podíl dědictví na rozdíl od muže. Pokud zemře otec, jeho syn zdědí dvakrát tolik co jeho dcera. Když žena dědí po manželovi, dostane jednu čtvrtinu jeho majetku, když bylo v manželství alespoň jedno dítě, získá žena pouze jednu osminu. Podíl dědictví se může ještě zmenšit za předpokladu, že zesnulý manžel měl více než jednu manželku. Dle zákona mají synové povinnost finančně podporovat svoji matku.

6.1.6 Trestní právo

V Íránu je věk pro trestní zodpovědnost dívek 8 nebo 9 let, u chlapců 14 let. Íránské trestní právo je nevyzpytatelné, někdy je ženám uložen nižší trest než mužům, např. v případě homosexuality. Ve většině případů ale ženy dostanou vyšší trest než muži, bývají častěji usvědčeny z cizoložství, z důvodů chudoby, závislosti na návykových látkách, zatímco muži mohou tvrdit, že jsou se ženou v dočasném manželství.

V Saúdské Arábii je z pohledu trestního práva jasná diskriminace vůči ženám. Je to tím, že vychází z práva šaría, kde neexistuje rovnoprávnost žen. Ženy jsou společností považovány za méněcenné, mají svého poručníka, který je neustále kontroluje. Náboženská policie dohlíží na jejich projevy na veřejnosti, hlídá, zda jsou vhodně zahalené a jak se chovají k mužům. Saúdská Arábie má absenci trestního psaného zákoníku, tresty jsou ukládány v souladu s šarií, podle rozhodnutí jednotlivých soudců.

V Íránu i v Saúdské Arábii jsou uplatňovány různé druhy trestů. Jedná se o *qisas* - trestné činy z pomsty, kdy dochází k ublížení na zdraví a vraždám; *tazir* - trestné činy, které nejsou v Koránu a Sunně, čili soudce rozhodne, jaký verdikt stanoví; *hudud* - patří zde *zina*, což znamená pohlavní styk mimo manželství, trestá se smrtí ukamenováním pro lidi v manželství, pro svobodné muže a ženy je zde trest sto ran bičem, dále zde patří krádež, která se trestá useknutím ruky, dálniční krádež, potrestaná ukřižováním, potom falešné obvinění ze *ziny*, a konzumace alkoholu, obojí potrestané 80 ranami bičem, trestný čin *hadd*, za nějž následuje trest smrti.

Vraždy ze cti neboli Honor Killing jsou v obou státech. Jedná se o vraždy spáchané členem rodiny na jiném rodinném příslušníkovi v případě zneuctění rodinné cti, které zahrnuje např. pohlavní styk mimo manželství, vlastní volbu partnera nebo odmítnutí dohodnutého manželského svazku. Ženy a dívky patří nejčastěji mezi oběti tohoto zabíjení.

Jak již autorka psala, ženy v Íránu i Saúdské Arábii jsou brány jako méněcenné, méněschopné v porovnání s muži. Takto jsou viděny i v případě podávání svědectví u trestných činů. Svědectví muže má dvakrát vyšší váhu než svědectví ženy. Je to tím, že ženy jsou více empatické, rozhodují se na základě emocí, je u nich vyšší šance k odpuštění, čímž podle soudů jejich svědectví nemůže být objektivní.

6.1.7 Ženská hnutí a feminismus

Ženy v Íránu bojovaly za svá občanská a lidská práva od počátku 20. století. Na svoji činnost upozorňovaly pomocí petic a novin, chtěly mít právo volit a být zvoleny do íránského parlamentu, zakládaly nestátní neziskové organizace, školy, nemocnice a sirotčince pro dívky. Za islámské revoluce se velmi angažovaly v pouličních protestech, při pořádání demonstrací, chtěly mít stejná práva jako muži. Po revoluci se situace pro ženy zlepšila všeobecně, ale jejich právní podmínky se zhoršily. Z toho důvodu se v 90. letech utvořilo feministické hnutí.

Íránské feministky byly vzdělané ženy, které pocházely z akademických kruhů, knihy a časopisy, které se zaměřovaly na problematiku žen, se dostaly na intelektuální úroveň. Feministické hnutí se rozšiřuje, ženy se podílí na občanské společnosti. Pořádají kampaně proti nošení povinného *hidžabu*, domluveným sňatkům, nezaměstnanosti žen, vyšším trestům pro ženy apod. Ženy publikují do několika časopisů, kde se snaží zbavit kulturních projevů jako je patriarchální stát, povinné zahalování, segregace mužů a žen. Následují feministky ze západních států, které se věnují otázkám ženské liberalizace.

V Saúdské Arábii jsou veškeré občanské aktivity a politické strany zakázány. V zemi nejsou žádné organizace na podporu ženských práv, ale aktivistky, které se zabývají lidskými právy, působí v online prostoru, kde píší blogy a vytváří petice. Kritizují vládu, cenzuru médií, limitované pracovní příležitosti pro ženy. Stále se zvyšuje počet žen, které požadují svá práva, hlavně co se řízení automobilu týká. Bylo podepsáno několik petic, ale všechny byly vládou odmítnuty. Saúdské feministky jsou kritizovány vládou a muži, ale k jejich kritice se přidávají i některé saúdské ženy, které mnohdy iniciují vlastní petice. Tvrdí, že zákaz řízení je pro ně vyhovující a mužský poručník pro jejich život nezbytný.

6.2 Komparace na základě indexů

6.2.1 Očekávaná délka života, plodnost a úmrtnost

Očekávaná délka života v Íránu je 73, 1 let pro ženy a 69, 8 let pro muže. V zemi je problém s úmrtností matek po porodu, což činí 25 úmrtí na 100 000 narozených dětí. Plodnost se neustále snižuje, v průměru v roce 2016 je 1,83. (CIA, 2016a)

Očekávaná délka života v Saúdské Arábii je 77,4 let pro ženy a 73,2 pro muže. Úmrtnost matek po porodu činí 12 úmrtí na 100 000 narozených dětí. Plodnost je 2,11. (CIA, 2016b)

6.2.2 Index lidského rozvoje (HDI)

Index lidského rozvoje byl vytvořen Rozvojovým programem OSN (UNDP) tak, aby zdůraznil ekonomické, ale také sociální aspekty rozvoje. Index je stanoven na základě tří klíčových rozměrů: dlouhý a zdravý život, přístup ke vzdělání a životní standard. Podle výše indexu státy patří do jednotlivých kategorií: velmi vysoký lidský rozvoj, vysoký lidský rozvoj, střední lidský rozvoj a nízký lidský rozvoj. (UNDP, 2016a)

Írán se umístil na 69. místě na světě podle dat UNDP z roku 2015. Jeho HDI je 0,774 a patří do kategorie velmi vysokého lidského rozvoje. Saúdská Arábie je 38. na světě s hodnotou 0,847. Spadá taktéž do kategorie velmi vysokého lidského rozvoje. (UNDP, 2015a)

6.2.3 Global Gender Gap Index

Global Gender Gap Index měří celosvětový rozdíl mezi pohlavími. Díky ukazateli je určena míra nerovnosti na základě pohlaví, kde jsou také zkoumány změny v časových obdobích. Tento index měří rozdíly mezi ženami a muži ve čtyřech kategoriích, jako je vzdělání, zdraví, politika a ekonomika. Nejlepší výsledek je 1 – znamená rovnost, nejhorší je tedy 0 – nerovnost. (The World Economic Forum, 2016a)

Celkem je měřeno 144 zemí. Írán v tomto měření dosáhl na 139. místo s hodnotou 0,587. Saúdská obsadila má hodnotu 0,583 a je umístěna na 141. místě. (The World Economic Forum, 2016b)

6.2.4 Gender Inequality Index (GII)

Genderová nerovnost je stále velkou bariérou lidského rozvoje. Ženy a dívky jsou diskriminovány ve zdravotnictví, vzdělávání, politice a na trhu práce. GII je index nerovnosti, který měří gender nerovnosti ve třech hlavních aspektech lidského rozvoje-reprodukční zdraví, kde je měřena mateřská úmrtnost a porodnost u dospívajících dívek; *empowerment*, který je měřen podle toho, kolik žen sedí v parlamentu a rovněž poměr žen a mužů, kteří mají středoškolské vzdělání. Posledním aspektem je ekonomický status, který je měřen jako míra účasti na pracovním trhu od 15. roku mužů a žen. (UNDP, 2015b)

Na základě reportu z roku 2015 má Írán hodnotu 0,509. Toto číslo vyjadřuje ztrátu 50,9 % v dosažení rovnosti ve všech třech aspektech. Hodnota Saúdské Arábie je 0,257 ztrácí tedy 25,7 %. (UNDP, 2015c)

6.2.5 Inequality adjusted Human Development Index (IHDI)

HDI představuje národní průměr lidského rozvoje ve třech základních dimenzích, jako je zdraví, vzdělání a příjem. IHDI bere v úvahu kromě výše zmíněného také to, jaké jsou tyto výsledky pro obyvatele bez nerovnosti ve společnosti. (UNDP, 2015d)

Hodnota IHDI v Íránu byla 0,518 v roce 2015, což oproti HDI představuje ztrátu. Saúdská Arábie nemá žádná dostupná data, co se měření IHDI týče. (UNDP, 2015e)

6.2.6 Gender Development Index (GDI)

GDI měří rozdíly mezi ženami a muži ve výsledcích lidského rozvoje tím, že zachycuje jejich rozdíly ve třech základních dimenzích lidského rozvoje- zdraví, znalostí a životní úrovni, čili používá stejné ukazatele jako v HDI. GDI je vypočítáno pro 160 zemí. Země jsou rozděleny do pěti skupin na základě absolutní odchylky od genderové parity v hodnotách HDI. Tento index je užitečný pro chápání skutečného rozdílu mezi pohlavími v oblasti lidského rozvoje. (UNDP, 2015f)

GDI Íránu má hodnotu 0,862, GDI Saúdské Arábie je 0,882. Tento index rozděluje země do 5 skupin. První je nejlepší, kam patří především evropské země a pátá je nejhorší. Írán a Saúdská Arábie spadají do 5. skupiny. (UNDP, 2015g)

Závěr

Hlavní náplní diplomové práce byla komparace postavení žen v islámských zemích. Pro tuto komparaci jsem zvolila Írán a Saúdskou Arábii. Myslím, že je důležité chápat postavení žen v uvedených zemích v historickém kontextu. Musím se tedy ptát, zda je jejich status lepší dnes než v minulém století? Je v něm nějaký rozdíl nebo společnost vždy na ženy nahlížela stejně? Co přesně je jiné v novém tisíciletí?

Postavení žen se velmi liší ve 20. a 21. století. Za vlády Rezy Šáha Pahlavího byl Írán autokratická monarchie a po íránské revoluci se z něj stala teokracie. V íránské autokratické monarchii bylo vyznáváno západní myšlení a moderní styl života. Ženy byly svobodné, co se oblékání a líčení týkalo, zahalování bylo zakázáno. Ženy se mohly vzdělávat, navazovat vztahy s muži, chodit do práce, cestovat.

Podle mého názoru je velkým milníkem v Íránu právě íránská islámská revoluce, která všechno změnila k horšímu. Právě po íránské revoluci se postavení žen zhoršilo. Najednou se musely ženy povinně zahalovat, nošení čádky bylo na denním pořádku. Nebyly svobodné ve výběru vzdělání a práce, bylo zavedeno rodinné právo, které vychází z práva šaría. Bylo patrné, že se zvýšila nerovnost mezi muži a ženami.

V novém tisíciletí se situace změnila k lepšímu, byl zaznamenán ekonomický růst a byla podpořena íránská občanská společnost, ve které se angažovalo mnoho žen, které požadovaly politické a kulturní změny. Ženy se začaly více zapojovat do veřejných záležitostí a feministických hnutí a staly se z nich moderní Íránky, které cítí odpor k zahalování.

Stejně jako v Íránu i v Saúdské Arábii dochází k určitým změnám, které se týkají postavení žen. V minulém století, konkrétně v 60. a 70. letech byla vláda Saúdské Arábie nakloněna reformám, v té době byl jinak velmi konzervativní režim uvolněný, bylo podpořeno vzdělání žen a dokonce i studium v zahraničí, ženy měly lepší výběr pracovních příležitostí a mohly se účastnit veřejného života. Po roce 1979 došlo ke zhoršení postavení žen, byly zrušeny všechny svobody, které předtím byly dovoleny.

Začátkem 21. století se situace pro ženy zlepšila, společnost se začala zajímat o ženskou problematiku, diskriminaci žen a jejich pracovní příležitosti. I přes určitá zlepšení v posledních letech je podle mě Saúdská Arábie přísnější a méně tolerantní k ženám než Írán.

V Íránu a v Saúdské Arábii jsou viditelné velké rozdíly, ale i podobnosti, které se týkají zahalování žen, segregace žen ve společnosti, ženské problematiky ve vzdělání a zaměstnání, v rodinném životě, trestním právu a ženském hnutí a feminismu.

V Íránu je v současnosti zahalování povinné, ale dívky a ženy musí nosit jen *hidžáb* zakrývající vlasy. V Íránu je ale typický oděv *čádor* a ty ženy, které ho odmítají nosit a raději zvolí modernější oděv, jsou znevýhodněny a pro stát jsou méněcenné. V Saúdské Arábii nemají ženy jinou možnost, než nosit *abáju*, což je oděv, který zahaluje celou postavu. V ultrakonzervativním prostředí je požadováno, aby ženy měly zakrytý i obličej.

Segregace žen ve společnosti je ožehavým tématem obou zemí. V Íránu je segregace povinná po změně režimu z roku 1979, je to viditelné v tom, že existují oddělené sekce ve veřejných prostorech, v prostředcích hromadné dopravy, ve školství a zdravotnictví. Již od založení státu Saúdská Arábie je uplatňována segregace ve společnosti. Pro ženy je vymezen určitý čas, kdy mohou navštěvovat veřejné prostory. V nemocnicích, restauracích a modlitebnách jsou pro ženy zakládány oddělené sekce, stejně jako existují oddělené školy pro dívky a chlapce.

Dívky v Íránu se začaly vzdělávat v 19. století, povinná školní docházka vznikla v roce 1911. Dnes studuje na středních a vysokých školách více dívek než chlapců. Saúdskoarabské dívky mohly chodit do školy až od roku 1960, povinná školní docházka byla uzákoněna v roce 2004. Stejně jako v Íránu na univerzitách v Saúdské Arábii studuje více dívek než chlapců. Podle mého názoru se jedná o pozitivní změny, kdy dívky mohou využít jejich potenciál a stanou se z nich vzdělané ženy, získají potřebné znalosti, které jim pomůžou získat vysněné zaměstnání.

V Íránu je obecně vysoká nezaměstnanost, ale když už ženy pracují, tak většinou ve školství, zdravotnictví a ve veřejné správě. Některé se věnují oděvnictví, popřípadě vlastní malé obchody. V Saúdské Arábii pracuje většina žen ve veřejném sektoru, v sociálních a zdravotnických službách a ve školství. V soukromém sektoru se věnují vlastnímu podnikání nebo práci v bankách, zakládají také nevládní organizace, které se zabývají ženskými právy, podporují ženy ze zemědělských oblastí nebo poskytují mikropůjčky. Myslím, že je důležité, aby se ženy více zapojovaly do pracovního trhu a byly více nezávislé, aby i více figurovaly v podnikatelské sféře, i když vím, že to může být velmi obtížné. Zakládání neziskových společností a participaci na chodu občanské

společnosti považují za velmi dobré aktivity, které jim určitě pomohou se posunout dál nejen v jejich profesním životě.

V obou zemích se aplikuje islámské rodinné právo, pro které je typická diskriminace žen. Je diskriminační především v tom, že muž může mít až čtyři manželky a nepotřebuje souhlas své ženy, aby se s ní mohl rozvést. Jenom v Íránu mají páry možnost uzavřít dočasné manželství, což je ale pro konzervativní společnost tabu. V Saúdské Arábii mají ženy poručníka, který za ně např. podepisuje smlouvu a může je nechat rozvést. V dědickém právu je v obou zemích ženě přiznán jen poloviční podíl dědictví na rozdíl od muže.

Trestní právo v Íránu i v Saúdské Arábii vychází z práva šaría, které je diskriminační vůči ženám. V obou zemích jsou bohužel i v dnešní době uplatňovány vraždy ze cti. Existuje tam také náboženská policie, která ženy kontroluje. Írán má trestní zákoník, podle kterého ukládá tresty, ale v Saúdské Arábii žádný psaný zákoník není, o jednotlivých trestech rozhodují soudci podle svého uvážení. Jsem toho názoru, že dokud trestní, dědické a rodinné právo bude vycházet z práva šaría, bude vždy v íránské i saúdskoarabské společnosti výrazná diskriminace žen.

Ženská hnutí se začaly formovat v Íránu od začátku 20. století, ženy na sebe upozorňovaly pomocí petic a novin, zakládaly neziskové organizace. V 90. letech vzniklo feministické hnutí. Na rozdíl od Íránu feministky Saúdské Arábie působí v online prostoru, kde blogují a zakládají petice. Na internetu kritizují vlády, cenzuru a požadují práva žen.

Na závěr se tedy musím ptát, zda je postavení žen větším problémem v Íránu nebo v Saúdské Arábii. Tuto otázku vysvětluji v poslední kapitole mé diplomové práce, kde srovnávám dané státy podle relevantních indexů.

Saúdská Arábie má vyšší očekávanou délku života a nižší úmrtnost matek po porodu, porodnost je tam ale vyšší. Podle Indexu lidského rozvoje obě země spadají do kategorie velmi vysokého lidského rozvoje. V Indexu Global Gender Gap se lépe umístil Írán, ale rozdíl nebyl nijak velký. V Gender Inequality Indexu má lepší výsledky Saúdská Arábie. Inequality adjusted Human Development Index – IHDI má v Íránu horší výsledky než HDI, data Saúdské Arábie bohužel nejsou známá. V Gender Development Indexu má Írán lepší umístění, ale obě země patří do stejné skupiny.

Indexy ukazují, že situace žen v Saúdské Arábii je mnohdy lepší nebo podobná než v Íránu. Po prostudování literatury jsem ale toho názoru, že ženská otázka je určitě větším problémem v Saúdské Arábii než v Íránu.

Použitá literatura

ABDALATI, Ḥammudah. *Zaostřeno na islám*. Nové, přeprac. a opr. vyd. V Praze: Ústředí muslimských obcí, 2010.

AFARY, Janet. Iranian Revolution of 1978–79. *Britannica* [online]. 2013 [cit. 2017-05-05]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/event/Iranian-Revolution-of-1978-1979>

AL-MUNAJJED, Dr. Mona. Strategy &. Women's Employment in Saudi Arabia A Major Challenge [online]. 2010 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: http://www.ideationcenter.com/ideation_research/ideation_article/womensemployment-saudi-arabia

ALOSAIMI, Najah. Saudi Women Marrying Foreigners on Rise. *Arab News* [online]. 2014 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.arabnews.com/node/303314#>

AL-SHARIF, Manal. World Report 2012: Saudi Arabia. *Human Rights Watch* [online]. 2012 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/world-report/2012/country-chapters/saudi-arabia>

ALTORKI, Soraya. The Concept and Practice of Citizenship in Saudi Arabia. Gender and Citizenship in the Middle East, *New York: Syracuse University Press*. 2000

ALTORKI, Soraya. Women in Saudi Arabia. *Sage Publications, Inc.* [online]. 1986 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/190052>

AREBI, S. *Women and Words in Saudi Arabia: The Politics of Literary Discourse*. New York: Columbia University Press, 1994.

BADEN, Sally. *The Position of Women in Islamic Countries: Possibilities, Constraints and Strategies for Change*. Brighton: BRIDGE (Development-Gender) Institute of Development Studies, University of Sussex, 1992.

BAHRY, Louay. Marriage Advertisements in Saudi Arabia. *Scribd* [online]. 2008 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <https://www.scribd.com/document/44046427/Marriage-Advertisements-Saudi-Arabia>

BALASESCU, Alexandru. Haute Couture in Tehran: Two Faces of an Emerging Fashion Scene. *Tandfonline* [online]. 2007 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.2752/136270407X202835>

BBC. Iran nuclear deal: Key details. *BBC* [online]. 2016 [cit. 2017-05-05]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-33521655>

BBC. What's the difference between a hijab, niqab and burka? *BBC* [online]. 2015 [cit. 2017-05-05]. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/newsround/24118241>

BBC. Zoroastrianism at a glance. *BBC* [online]. 2009 [cit. 2017-05-05]. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/religion/religions/zoroastrian/ata glance/glance.shtml>

BEDU. Saudi Arabia: Al-Nahda Women's Philanthropic Society. *Delhi4cats* [online]. 2009 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <https://delhi4cats.wordpress.com/2009/03/23/saudi-arabia-al-nahda-women%E2%80%99s-philanthropic-society/>

BENDER, Jeremy. Iran before the revolution. *Business Insider* [online]. 2015 [cit. 2017-05-05]. Dostupné z: <http://www.businessinsider.com/iran-before-the-revolution-in-photos-2015-4?IR=T#from-1941-to-1979-iran-was-ruled-by-king-mohammad-reza-pahlavi-the-shah-1>

BIOGRAPHY. Betty Friedan. *Biography* [online]. 2017 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.biography.com/people/betty-friedan-9302633>

CIA. World Factbook Saudi Arabia. *CIA* [online]. 2016b [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sa.html>

CIA. *The World Factbook, Iran* [online]. 2016a [cit. 2017-05-05]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ir.html>

DENNY, Frederick Mathewson. *Islám a muslimská obec*. Praha: Prostor, 1998.

DERAYEH, M. *Gender Equality in Iranian History from Pre-Islamic Times to the Present*. Lewiston, New York: The Edwin Mellen Press, 2006.

DOUMATO, Eleanor Abdella. Saudi Arabia [online]. 2010 [cit. 2017-05-04]. Dostupné z: https://freedomhouse.org/sites/default/files/inline_images/Saudi%20Arabia.pdf

FARGUES, Philippe. Women in Arab Countries: Challenging the Patriarchal System?: Reproductive Health Matters. *Institut national d'études démographiques* [online]. [cit. 2017-05-05]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3776227>

SAMA. Forty Fourth Annual Report. *Saudi Arabian Monetary Agency* [online]. 2008 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: http://www.sama.gov.sa/en-US/EconomicReports/AnnualReport/5600_R_Annual_En_44_2008_09_23.pdf

FROUZOVÁ, Magdaléna. *Závoj a džíny: ženy v islámském světě*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006.

HALPER, Louise. LAW AND WOMEN'S AGENCY IN POST-REVOLUTIONARY IRAN. *Harvard Journal of Law & Gender* [online]. 2005 [cit. 2017-05-05]. Dostupné z: <http://www.law.harvard.edu/students/orgs/jlg/vol28/halper.pdf>

HASANI, Zahra. Factors Affecting the Level of Female Employment in Iran. *Technical Journal of Engineering and Applied Sciences* [online]. 2013 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://tjeas.com/wp-content/uploads/2013/08/1424-1431.pdf>

HESHMATI, Bahram. Iran's health-care system in transition. *The Lancet* [online]. 2016 [cit. 2017-05-05]. Dostupné z: [http://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(15\)01297-0/fulltext?rss%3Dyes](http://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(15)01297-0/fulltext?rss%3Dyes)

JAVAHERIAN, Maryam. Women 's Human Rights in Iran: What Can the International Human Rights System Do? *Santa Clara Law Review* [online]. 2000 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://digitalcommons.law.scu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1373&context=lawreview>

JONES, Lindsay, Mircea ELIADE a Charles J. ADAMS. *Encyclopedia of religion*. Detroit: Macmillan Reference USA, 2005.

JUSTICE FOR IRAN. *Gender Discrimination at Its Worst: An Overview of the Discriminatory Laws of the Islamic Republic of Iran in Family Life* [online]. 2014 [cit. 2017-05-09]. Dostupné z: <http://justiceforiran.org/wp-content/uploads/2014/01/JFI-Submission-WGD-20-01-2014-.pdf>

KEDDIE, Nikki R. *Women in the Middle East: past and present* [online]. Princeton: Princeton University Press, 2007 [cit. 2017-05-07].

KORÁN. Levné knihy. Brno, 2010.

KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 1993.

KUŽVART, Jan. Ženy z Persepole – ženská otázka v moderním Íránu. *AMO* [online]. 2010 [cit. 2017-05-05]. Dostupné z: <http://www.amo.cz/zeny-z-persepole-zenska-otazka-v-modernim-iranu/>

LYNCH, Emma. Iranian revolution 1979. *BBC* [online]. 2009 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/7856172.stm>

MIR-HOSSEINI, Ziba. *Islam and gender: the religious debate in contemporary Iran*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1999.

MOGHADAM, Valentine M. TOWARDS GENDER EQUALITY IN THE ARAB/MIDDLE EAST REGION: ISLAM, CULTURE, AND FEMINIST ACTIVISM: Background paper for HDR 2004. *United Nations Development Programme: Human*

Development Report Office [online]. 2004 [cit. 2017-05-05]. Dostupné z: http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2004_valentine_moghadam.pdf

MOHAMMADI, Majid. Iranian Women and the Civil Rights Movement in Iran: Feminism Interacted. *Journal of International Women's Studies* [online]. 2007 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://connection.ebscohost.com/c/articles/27762799/iranian-women-civil-rights-movement-iran-feminism-interacted>

MOURI, Leila. Gender Segregation Violates the Rights of Women in Iran. *Center for Human Rights in Iran* [online]. 2014 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <https://www.iranhumanrights.org/2014/09/gender-segregation/>

MTANGO, Sifa. A State Of Oppresion? Women's rights in Saudi Arabia. *AsiaPacific Journal on Human Rights & the Law*. 2004.

MUHAMMAD a AN-NAWAWÍ. *Zahrady spravedlivých: sbírka výroků proroka Muhammada*. Praha: AMS, 2008.

NAKHAEE, Nouzar a M. SAFIZADEH. Causes of Increasing Trend of Divorce in Iranian Community: What Do the Experts Think? *Journal of Family Medicine* [online]. 2016 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: www.austinpublishinggroup.com

NAYYERI, Mohammad Hossein. Gender Inequality and Discrimination: The Case of Iranian Women. *Iran Human Rights Documentation Center* [online]. 2013 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.iranhrdc.org/english/publications/legal-commentary/1000000261-gender-inequality-and-discrimination-the-case-of-iranian-women.html>

NEKAI, Philip. FROM EDUCATION TO SEGREGATION: IRAN'S SEXIST POLICY. *Prospect Journal* [online]. 2013 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <https://prospectjournal.org/2013/01/18/womens-access-to-higher-education-in-iran/>

OFFENHAUER, Priscilla. *WOMEN IN ISLAMIC SOCIETIES: A SELECTED REVIEW OF SOCIAL SCIENTIFIC LITERATURE* [online]. Washington, D.C., 2005 [cit. 2017-05-05]. Dostupné z: https://www.loc.gov/rr/frd/pdf-files/Women_Islamic_Societies.pdf

PRICE, M. Women's movement: A brief history 1850–2000. *The Iranian* [online]. March 7, 2000 [cit. 2017-05-06]. Dostupný z: <http://www.iranian.com/History/2000/March/Women/index3.html>

RASTMANESH, Reza. Comparison of Body Dissatisfaction and Cosmetic Rhinoplasty with levels of Veil Practicing in Islamic Women. *US National Library of Medicine National Institutes of Health* [online]. 2009 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2804919/>

ROUDI-FAHIMI, Farzaneh. Demographic Trends in Muslim Countries. *Population Reference Bureau* [online]. 2013 [cit. 2017-05-05]. Dostupné z: <http://www.prb.org/Publications/Articles/2013/demographics-muslims.aspx>

Saudi Arabia: Halt Woman's Execution for 'Witchcraft': Fawza Falih's Case Reveals Deep Flaws in Saudi Justice System. *Human Rights Watch* [online]. 2008 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/legacy/english/docs/2008/02/14/saudia18051.htm>

Saudi Arabia's dress code for women. *Economist* [online]. 2015 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.economist.com/blogs/economist-explains/2015/01/economist-explains-20>

SCIOLINO, Elaine. Love Finds a Way in Iran: 'Temporary Marriage'. *The New York Times* [online]. 2000 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2000/10/04/world/love-finds-a-way-in-iran-temporary-marriage.html>

SEIKALY, May. The situation of women in the Gulf States. *COMMITTEE ON WOMEN'S RIGHTS AND GENDER EQUALITY* [online]. 2014 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2014/509985/IPOL_STU\(2014\)509985_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2014/509985/IPOL_STU(2014)509985_EN.pdf)

SEP. Simone de Beauvoir. *Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. 2014 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/entries/beauvoir/>

SHA'BANI, Reza. The book of Iran: a selection of the history of Iran. *Center for International-Cultural Studies*, 2005.

SHIRAZI, Faegheh. Educating Iranian Women. *International Journal of Education and Social Science* [online]. 2014 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.ijessnet.com/wp-content/uploads/2014/09/3.pdf>

SIMONETTI, Emilie. Women in the Islamic Republic of Iran: The Paradox of less Rights and more Opportunities. *El Instituto Universitario de Estudios Europeos de la Universidad CEU San Pablo* [online]. 2011 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.idee.ceu.es/portals/0/publicaciones/women-in-the-islamic-republic-of-iran.pdf>

TAHERI, Kaveh. Iranian Women Still Denied Fundamental Rights. *Huffington Post* [online]. 2017 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: http://www.huffingtonpost.com/kaveh-taheri/iranian-women-still-denied-fundamental-rights_b_9607430.html

THE WORLD ECONOMIC FORUM. *Rankings* [online]. 2016b [cit. 2017-05-08]. Dostupné z: <http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2016/rankings/>

THE WORLD ECONOMIC FORUM. *The Global Gender Gap Report 2016* [online]. 2016a [cit. 2017-05-08]. Dostupné z: <http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2016/>

TØNNESEN, Liv. Women's Activism in Saudi Arabia: Male Guardianship and Sexual Violence. *Chr. Michelsen Institute (CMI)* [online]. 2016 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <https://www.cmi.no/publications/file/5696-womens-activism-in-saudi-arabia.pdf>

TSCHANNEN, RAFIQ A. Saudi Arabia: An inheritance of injustice for women. *The Muslim Times* [online]. 2013 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <https://themuslimtimes.info/2013/06/17/saudi-arabia-an-inheritance-of-injustice-for-women/>

UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME. *Gender Development Index (GDI)* [online]. 2015f [cit. 2017-05-08]. Dostupné z: <http://hdr.undp.org/en/content/gender-development-index-gdi>

UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME. *Gender Inequality Index (GII)* [online]. 2015b [cit. 2017-05-08]. Dostupné z: <http://hdr.undp.org/en/content/gender-inequality-index-gii>

UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME. *Human Development Index (HDI)* [online]. 2016a [cit. 2017-05-08]. Dostupné z: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi>

UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME. *Human Development Index* [online]. 2015a [cit. 2017-05-08]. Dostupné z: <http://hdr.undp.org/en/indicators/137506>

UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME. *Inequality-adjusted Human Development Index (IHDI)* [online]. 2015d [cit. 2017-05-08]. Dostupné z: <http://hdr.undp.org/en/content/inequality-adjusted-human-development-index-ihdi>

UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME. *Table 3: Inequality-adjusted Human Development Index* [online]. 2015e [cit. 2017-05-08]. Dostupné z: <http://hdr.undp.org/en/composite/IHDI>

UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME. *Table 4: Gender Development Index (GDI)* [online]. 2015g [cit. 2017-05-08]. Dostupné z: <http://hdr.undp.org/en/composite/GDI>

UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME. *Table 5: Gender Inequality Index* [online]. 2015c [cit. 2017-05-08]. Dostupné z: <http://hdr.undp.org/en/composite/GII>

VIDYASAGAR, REA. Saudi Women Doctors: Gender and Careers within Wahhabic Islam and a 'Westernized' Work Culture. *Women's Studies International Forum*. 2004

VOJTÍŠKOVÁ, Věra. Postavení žen v íránské a saúdské společnosti. *ČLOVĚK – Časopis pro humanitní a společenské vědy* [online]. 2009 [cit. 2017-05-05]. Dostupné z: http://clovek.ff.cuni.cz/pdf/vojtiskova_studie_15.pdf

WFAFI. Official Laws against Women in Iran. *Women's Forum Against Fundamentalism in Iran (WFAFI)* [online]. 2005 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.wfafi.org/laws.pdf>

What is Wahhabism? The reactionary branch of Islam said to be 'the main source of global terrorism'. *The Telegraph* [online]. 2016 [cit. 2017-05-08]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/2016/03/29/what-is-wahhabism-the-reactionary-branch-of-islam-said-to-be-the/>

YAMANI, M. *Changed Identities: The Challenge of the New Generation in Saudi Arabia*. London: The Royal Institute of International Affairs, 2000.

YONG, William. Iran's Divorce Rate Stirs Fears of Society in Crisis. *The New York Times* [online]. 2010 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2010/12/07/world/middleeast/07divorce.html>

ZAHEDIFAR, Effat. Women in Higher Education in Iran: Student perceptions of career prosperity in the labour market. *Universitetet i Oslo* [online]. 2012 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/35482/Effatxthesisxx.pdf>